

HRVATSKI SABOR

Na temelju članka 88. Ustava Republike Hrvatske, donosim

ODLUKU

O PROGLAŠENJU ZAKONA O POTVRĐIVANJU KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM I FAKULTATIVNOG PROTOKOLA UZ KONVENCIJU O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

Proglašavam Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, kojega je Hrvatski sabor donio na sjednici 1. lipnja 2007. godine.

Klasa: 011-01/07-01/53

Urbroj: 71-05-03/1-07-2

Zagreb, 6. lipnja 2007.

Predsjednik

Republike Hrvatske

Stjepan Mesić, v. r.

ZAKON

O POTVRĐIVANJU KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM I FAKULTATIVNOG PROTOKOLA UZ KONVENCIJU O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

Članak 1.

Potvrđuje se Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, usvojena u New Yorku 13. prosinca 2006. i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, usvojen u New Yorku 13. prosinca 2006. u izvorniku na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španjolskom jeziku, a koje je Republika Hrvatska potpisala u New Yorku 30. ožujka 2007.

Članak 2.

Tekst Konvencije i Fakultativnog protokola iz članka 1. ovoga Zakona, u izvorniku na engleskom jeziku i prijevodu na hrvatski jezik, glasi:

KONVENCIJA O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

PREAMBULA

Države stranke ove Konvencije,

- (a) Pozivajući se na načela proglašena u Povelji Ujedinjenih naroda kojima se priznaju prirodno dostojanstvo i vrijednost te jednaka i neotuđiva prava svih članova ljudske zajednice kao temelj slobode, pravde i mira u svijetu,
- (b) Prihvaćajući da su Ujedinjeni narodi u Općoj deklaraciji o pravima čovjeka i u Međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima proglasili i suglasili se da svatko ima sva prava i slobode navedene u tim dokumentima, bez razlike po bilo kojoj osnovi,
- (c) Potvrđujući univerzalnost, nedjeljivost i međusobnu ovisnost svih ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i potrebu da se osobama s invaliditetom zajamči njihovo puno uživanje bez diskriminacije,
- (d) Pozivajući se na Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Međunarodnu konvenciju o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Konvenciju protiv mučenja i drugih oblika okrutnog, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Konvenciju o pravima djeteta te Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji,
- (e) Prihvaćajući da je invaliditet koncept koji se još uvijek razvija te da invaliditet nastaje kao rezultat međudjelovanja osoba s oštećenjima i prepreka koje proizlaze iz stajališta njihove okoline te iz prepreka koje postoje u okolišu, a koje onemogućuju njihovo puno i djelotvorno sudjelovanje u društvu na izjednačenoj osnovi s drugim ljudima,
- (f) Priznajući važnost načela i političkih smjernica sadržanih u Svjetskom programu djelovanja koji se odnosi na osobe s invaliditetom i u Standardnim pravilima o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom u smislu utjecaja na promicanje, formuliranje i ocjenjivanje politika, planova, programa i aktivnosti na državnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini, kako bi se još više izjednačile mogućnosti za osobe s invaliditetom,
- (g) Naglašavajući značaj uključivanja pitanja vezanih uz invaliditet u središnje tokove događanja, kao sastavnoga dijela odnosnih strategija održivoga razvoja,
- (h) Priznajući također da diskriminacija bilo koje osobe na osnovi invaliditeta predstavlja povredu prirodnog dostojanstva i vrijednosti čovjeka,
- (i) Priznajući i nadalje raznolikost osoba s invaliditetom,
- (j) Priznajući potrebu promicanja i zaštite ljudskih prava svih osoba s invaliditetom, uključujući i one kojima je potrebna veća podrška,
- (k) Izražavajući zabrinutost da osobe s invaliditetom, usprkos ovim različitim instrumentima i nastojanjima, i dalje nailaze na prepreke u svom sudjelovanju kao ravnopravni članovi društva i na kršenja njihovih ljudskih prava u svim dijelovima svijeta,

- (l) Priznajući važnost međunarodne suradnje u unapređenju životnih uvjeta osoba s invaliditetom u svim zemljama, posebice onima u razvoju,
- (m) Prihvaćajući vrijedne postojeće i potencijalne doprinose osoba s invaliditetom sveopćem blagostanju i raznolikosti njihovih zajednica te da će promicanje punog uživanja ljudskih prava i temeljnih sloboda od strane osoba s invaliditetom i puno sudjelovanje osoba s invaliditetom za rezultat imati njihov veći osjećaj pripadnosti i značajan napredak u ljudskom, socijalnom i ekonomskom razvitku društva te iskorjenjivanje siromaštva,
- (n) Priznajući važnost osobne autonomije i neovisnosti osoba s invaliditetom, uključujući slobodu izbora,
- (o) Uzimajući u obzir da bi osobe s invaliditetom trebale imati mogućnost biti aktivno uključivane u procese donošenja odluka o politikama i programima, uključujući one koji se izravno odnose na njih,
- (p) Izražavajući zabrinutost zbog teških uvjeta s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom koje su predmet višestrukih, odnosno teških oblika diskriminacije na osnovi rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkih ili drugih uvjerenja, nacionalnog, etničkog, starosjedilačkog ili socijalnog podrijetla, imovinskog statusa, rođenja, dobi ili nekog drugog statusa,
- (q) Smatrajući da su žene i djevojčice s invaliditetom često izloženije riziku od nasilja, ozljeđivanja, zlostavljanja, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili izrabljivanja, kako u svojim domovima, tako i izvan njih,
- (r) Smatrajući da djeca s teškoćama u razvoju trebaju u potpunosti uživati sva ljudska prava i temeljne slobode ravnopravno s drugom djecom te podsjećajući na obveze koje su države članice Konvencije o pravima djeteta preuzele u tom smislu,
- (s) Naglašavajući potrebu za uključivanjem aspekta odnosa među spolovima u sva nastojanja usmjerena prema promicanju punog uživanja ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom,
- (t) Ističući činjenicu da većina osoba s invaliditetom živi u uvjetima siromaštva, i prepoznajući u tome smislu nužnu potrebu ublažavanja negativnog učinka siromaštva na osobe s invaliditetom,
- (u) Imajući na umu da su uvjeti mira i sigurnosti utemeljeni na punom poštivanju ciljeva i načela sadržanih u Povelji Ujedinjenih naroda i poštivanju instrumenata o ljudskim pravima nužni za punu zaštitu osoba s invaliditetom, posebno za vrijeme oružanih sukoba i strane okupacije,
- (v) Priznajući važnost mogućnosti pristupa fizičkom, socijalnom, ekonomskom i kulturnom okruženju te pristupa obrazovanju, informacijama i komunikaciji, u omogućavanju punoga uživanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda osobama s invaliditetom,
- (w) Shvaćajući da je pojedinac, imajući obveze prema drugim pojedincima i prema zajednici kojoj pripada, dužan boriti se za promicanje i poštivanje prava priznatih u Međunarodnoj povelji o ljudskim pravima,

(x) Uvjerene da je obitelj prirodna i temeljna skupna jedinica društva i da ima pravo na zaštitu društva i države, a da osobe s invaliditetom i članovi njihovih obitelji trebaju primiti potrebnu zaštitu i pomoć kako bi se obiteljima omogućilo davanje doprinosa punom i ravnopravnom uživanju prava osoba s invaliditetom

(y) Uvjerene da će sveobuhvatna i cjelovita međunarodna konvencija usmjerena na promicanje i zaštitu dostojanstva osoba s invaliditetom značajno pridonijeti poboljšanju izrazito nepovoljnoga socijalnog položaja osoba s invaliditetom te promicati njihovo sudjelovanje u građanskim, političkim, ekonomskim, društvenim i kulturnim područjima života uz jednake mogućnosti, kako u zemljama u razvoju, tako i u razvijenim zemljama,

Sporazumjele su se kako slijedi:

Članak 1.

SVRHA

Svrha ove Konvencije je promicanje, zaštita i osiguravanje punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom i promicanje poštivanja njihovog urođenog dostojanstva.

Osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Članak 2.

DEFINICIJE

Za potrebe ove Konvencije:

»Komunikacija« uključuje jezike, prikazivanje teksta, Brailleovo pismo, taktilnu komunikaciju, uvećani tisak, dostupne multimedijalne sadržaje, kao i pisani oblik istih, zvučne zapise, obični jezik, osobne čitače i augmentativne i alternativne oblike, sredstva i formate komunikacije, uključujući dostupnu informacijsku i komunikacijsku tehnologiju,

»Jezik« označava govorne i znakovne jezike te druge vrste jezika koji nemaju formu govornih jezika,

»Diskriminacija na osnovi invaliditeta« označava svako razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje na osnovi invaliditeta koje ima svrhu ili učinak sprečavanja ili poništavanja priznavanja, uživanja ili korištenja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, društvenom i svakom drugom području, na ravnopravnoj osnovi s drugima. Ona uključuje sve oblike diskriminacije, uključujući i uskraćivanje razumne prilagodbe,

»Razumna prilagodba« znači potrebnu i prikladnu preinaku i podešavanja, koja ne predstavljaju nesrazmjerno ili neprimjereno opterećenje, da bi se takvo što u pojedinačnom slučaju, tamo gdje je to potrebno kako bi se osobama s invaliditetom osiguralo uživanje ili korištenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na ravnopravnoj osnovi s drugima,

»Univerzalni dizajn« označava oblikovanje proizvoda, okruženja, programa i usluga na način da ih mogu koristiti svi ljudi u najvećoj mogućoj mjeri, bez potrebe prilagođavanja ili posebnog oblikovanja. »Univerzalni dizajn« neće isključivati pomoćne naprave za određene skupine osoba s invaliditetom u onim slučajevima kada je to potrebno.

Članak 3.

OPĆA NAČELA

Načela ove Konvencije su:

- (a) poštivanje urođenog dostojanstva, osobne autonomije uključujući slobodu osobnog izbora i neovisnost osoba,
- (b) nediskriminacija,
- (c) puno i učinkovito sudjelovanje i uključivanje u društvo,
- (d) poštivanje razlika i prihvaćanje osoba s invaliditetom kao dijela ljudske raznolikosti i čovječnosti,
- (e) jednakost mogućnosti,
- (f) pristupačnost,
- (g) jednakost između muškaraca i žena,
- (h) poštivanje razvojnih sposobnosti djece s teškoćama u razvoju i poštivanje prava djece s teškoćama u razvoju na očuvanje vlastitog identiteta.

Članak 4.

OPĆE OBVEZE

1. Države stranke obvezuju se osigurati i promicati puno ostvarenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom bez bilo kakve diskriminacije na osnovi invaliditeta. U tu se svrhu države stranke obvezuju:

- (a) usvojiti odgovarajuće zakonodavne, upravne i druge mjere za provedbu prava priznatih ovom Konvencijom,
- (b) poduzeti sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, za izmjenu ili ukidanje postojećih zakona, propisa, običaja i prakse, koji predstavljaju diskriminaciju osoba s invaliditetom,
- (c) uzeti u obzir zaštitu i promicanje ljudskih prava osoba s invaliditetom u svim politikama i programima,
- (d) suzdržati se od svakog postupanja ili prakse koja nije u skladu s ovom Konvencijom te osigurati da javne vlasti i institucije djeluju u skladu s ovom Konvencijom,

(e) poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi se uklonila diskriminacija na osnovi invaliditeta počinjena/practicirana od strane bilo koje osobe, organizacije ili privatnog poduzeća,

(f) poduzeti ili promicati istraživanje i razvoj univerzalno dizajniranih roba, usluga, opreme i objekata, prema definiciji iz članka 2. ove Konvencije, a što bi trebalo zahtijevati najmanju moguću prilagodbu i najmanji trošak, kako bi se zadovoljile specifične potrebe osobe s invaliditetom, promicati njihovu dostupnost i upotrebu te promicati univerzalni dizajn u razvoju standarda i smjernica,

(g) poduzeti ili promicati istraživanje i razvoj, te promicati dostupnost i uporabu novih tehnologija, uključujući informatičke i komunikacijske tehnologije, pomagala za kretanje, uređaja i pomoćnih tehnologija, prihvatljivih osobama s invaliditetom, dajući prednost tehnologijama koje su po cijenama dostupne,

(h) pružiti osobama s invaliditetom dostupne informacije o pomagalima za kretanje, te uređajima i pomoćnim tehnologijama, uključujući nove tehnologije, kao i o drugim oblicima pomoći, uslugama potpore i pogodnostima,

(i) promicati obučavanje stručnjaka i osoblja koje radi s osobama s invaliditetom o pravima priznatim ovom Konvencijom kako bi bili osposobljeni za bolje pružanje pomoći i usluga zajamčenih tim pravima.

2. S obzirom na ekonomska, socijalna i kulturna prava, svaka država stranka obavezuje se poduzeti mjere u skladu sa svojim najvećim raspoloživim mogućnostima i, gdje je to potrebno, u okviru međunarodne suradnje, s ciljem postupnog potpunog ostvarenja ovih prava, ne dovodeći u pitanje one obveze koje su sadržane u ovoj Konvenciji, a koje su odmah primjenjive u skladu s međunarodnim pravom.

3. U razvoju i provedbi zakona i politika u smislu provedbe ove Konvencije, i u drugim postupcima donošenja odluka koje se tiču osoba s invaliditetom, države stranke će se temeljito savjetovati s osobama s invaliditetom, i u to ih aktivno uključiti, kao i djecu s teškoćama u razvoju, putem organizacija koje ih predstavljaju.

4. Ništa u ovoj Konvenciji neće utjecati na bilo koje odredbe koje više pospješuju ostvarivanje prava osoba s invaliditetom, a koje mogu biti sadržane u zakonima države stranke ili međunarodnom pravu važećem u toj državi. Neće biti ograničavanja ili ukidanja bilo kojeg od temeljnih ljudskih prava ili osnovnih sloboda priznatih ili postojećih u bilo kojoj državi stranci ove Konvencije temeljem zakona, konvencija, propisa ili običaja pod izgovorom da ova Konvencija ne priznaje ta prava ili slobode ili da ih priznaje u manjem opsegu.

5. Odredbe ove Konvencije odnose se na sve dijelove saveznih država bez ikakvih ograničenja ili iznimaka.

Članak 5.

JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA

1. Države stranke prihvaćaju da su sve osobe jednake pred zakonom te imaju jednako pravo, bez ikakve diskriminacije, na jednaku zaštitu i jednaku korist na temelju zakona.

2. Države stranke će zabraniti bilo kakvu diskriminaciju na osnovi invaliditeta i jamčit će osobama s invaliditetom jednaku i djelotvornu zaštitu od diskriminacije po svim osnovama.

3. Da bi promicale jednakost i ukinule diskriminaciju, države stranke će poduzeti sve primjerene korake radi osiguranja provedbe razumne prilagodbe.

4. Posebne mjere potrebne za ubrzavanje ili ostvarivanje de facto jednakosti osoba s invaliditetom neće se smatrati diskriminacijom prema odredbama ove Konvencije.

Članak 6.

ŽENE S INVALIDITETOM

1. Države stranke priznaju da su žene i djevojke s invaliditetom izložene višestrukoj diskriminaciji te će u tom smislu poduzeti mjere radi osiguranja punog i ravnopravnog uživanja svih njihovih ljudskih prava i temeljnih sloboda.

2. Države stranke će poduzeti sve odgovarajuće mjere radi osiguranja punog razvoja, napretka i osnaživanja položaja žena kako bi im zajamčile korištenje i uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda navedenih u ovoj Konvenciji.

Članak 7.

DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

1. Države stranke osigurat će sve potrebne mjere kako bi zajamčile djeci s teškoćama u razvoju puno uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda ravnopravno s drugom djecom.

2. U svim aktivnostima koje se odnose na djecu s teškoćama u razvoju prvenstveni će značaj biti pridat najboljim interesima djeteta.

3. Države stranke osigurat će da djeca s teškoćama u razvoju imaju pravo slobodno izraziti svoje stavove o svim pitanjima koja ih se tiču, a njihovim će se stavovima dati odgovarajuće značenje sukladno njihovoj dobi i zrelosti, ravnopravno s drugom djecom, a u ostvarivanju tog prava bit će im pružena pomoć u skladu s razinom teškoća u razvoju i uzrastom.

Članak 8.

PODIZANJE SVIJEŠTI

1. Države stranke se obvezuju usvojiti žurne, učinkovite i primjerene mjere u svrhu:

(a) podizanja razine svijesti u svim segmentima društva, uključujući i razinu obitelji, u svezi s osobama s invaliditetom, kao i promicanja poštivanja njihovih prava i dostojanstva,

(b) borbe protiv stereotipa, predrasuda i štetnih postupaka prema osobama s invaliditetom na svim područjima života, uključujući one utemeljene na spolu i dobi,

(c) promicanja svijesti o sposobnostima i doprinosu osoba s invaliditetom.

2. Mjere za postizanje navedenih ciljeva uključuju:

(a) Pokretanje i provođenje djelotvornih kampanja podizanja svijesti javnosti s ciljem:

(i) senzibiliziranja javnosti za prava osoba s invaliditetom,

(ii) promicanja pozitivne percepcije osoba s invaliditetom i većeg stupnja društvene svijesti o osobama s invaliditetom,

(iii) promicanja priznavanja vještina, stvarnih vrijednosti i sposobnosti osoba s invaliditetom, te njihova doprinosa na radnom mjestu i tržištu rada,

(b) Njegovanje stava o poštivanju prava osoba s invaliditetom na svim razinama obrazovnog sustava, počevši kod sve djece već u ranoj životnoj dobi,

(c) Poticanje svih sredstava javnog priopćavanja na predstavljanje osoba s invaliditetom na način usklađen sa svrhom ove Konvencije,

(d) Promicanje programa za podizanje razine svijesti o osobama s invaliditetom i njihovim pravima.

Članak 9.

PRISTUPAČNOST

1. Države stranke ove Konvencije poduzet će odgovarajuće mjere osiguravanja pristupačnosti osobama s invaliditetom, izgradnjom okruženja, prijevozom, informacijama i komunikacijama, uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije i sustave, kao i drugim uslugama i prostorima otvorenim i namijenjenim javnosti, kako u urbanim, tako i u ruralnim područjima, na ravnopravnoj osnovi, kako bi osobama s invaliditetom osigurale život neovisan o tuđoj pomoći i potpuno sudjelovanje u svim područjima života. Ove će se mjere, koje će uključivati identifikaciju i uklanjanje prepreka i barijera pristupačnosti, primjenjivati, među ostalim, na:

(a) građevine, ceste, prijevoz i druge zatvorene i otvorene prostore, uključujući škole, stambene zgrade, zdravstvene ustanove i radna mjesta,

(b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući elektroničke usluge i službe hitnih intervencija.

2. Države stranke će također poduzeti odgovarajuće mjere radi:

(a) razvijanja, poticanja i praćenja provedbe minimalnih standarda i smjernica za pristupačnost prostora i usluga otvorenih ili namijenjenih javnosti,

(b) osiguravanja da privatne pravne osobe koje nude prostore i usluge namijenjene javnosti vode računa o svim aspektima pristupačnosti za osobe s invaliditetom,

(c) pružanja obuke interesnim skupinama o pitanjima pristupačnosti s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom,

- (d) osiguranja natpisa na Brailleovom pismu i u lako čitljivom i razumljivom obliku u zgradama i drugim prostorima otvorenim za javnost,
- (e) osiguranja drugih oblika pomoći u vidu osobnih asistenata i posrednika, uključujući vodiče, čitače i stručne tumače za znakovni jezik, kako bi se olakšao pristup javnim objektima i prostorima otvorenim za javnost,
- (f) promicanja drugih odgovarajućih oblika pomoći i potpore osobama s invaliditetom kako bi im se osigurao pristup informacijama,
- (g) promicanja pristupačnosti novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija i sustava, uključujući internet,
- (h) promicanja oblikovanja, razvoja, proizvodnje i distribucije dostupnih informacijskih i komunikacijskih tehnologija i sustava u ranoj fazi, tako da te tehnologije i sustavi postanu pristupačni uz minimalne troškove.

Članak 10.

PRAVO NA ŽIVOT

Države stranke ponovo potvrđuju prirodno pravo na život svih ljudskih bića i poduzet će sve potrebne mjere kako bi osigurale učinkovito uživanje tog prava osobama s invaliditetom na jednakoj osnovi s drugima.

Članak 11.

RIZIČNE SITUACIJE I HUMANITARNA KRIZNA STANJA

Države stranke poduzet će, u skladu sa svojim obvezama proisteklim iz međunarodnog prava, uključujući međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo koje obuhvaća ljudska prava, sve potrebne mjere za osiguranje zaštite i sigurnosti osoba s invaliditetom u rizičnim situacijama, uključujući situacije oružanog sukoba, humanitarnih kriza i prirodne katastrofe.

Članak 12.

JEDNAKOST PRED ZAKONOM

1. Države stranke ponovo potvrđuju da osobe s invaliditetom imaju pravo svugdje biti priznate kao osobe jednake pred zakonom.
2. Države stranke će prihvatiti da osobe s invaliditetom imaju pravnu sposobnost (pravni položaj) na jednakoj osnovi kao i druge osobe u svim aspektima života.
3. Države stranke će poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale pristup potpori koja bi im mogla biti potrebna za ostvarivanje pravne sposobnosti.
4. Države stranke osigurat će da sve mjere koje se odnose na ostvarivanje pravne sposobnosti predvide odgovarajuće i djelotvorne zaštitne mehanizme koji će sprečavati zlorabu u skladu s međunarodnim pravom koje obuhvaća ljudska prava. Takvi zaštitni mehanizmi osigurat će

da mjere koje se odnose na ostvarivanje pravne sposobnosti poštuju prava, volju i sklonosti te osobe, da se iz njih isključi sukob interesa i zloraba utjecaja, da su razmjerne i prilagođene osobnim okolnostima, da se primjenjuju u najkraćem mogućem vremenu i da podliježu redovitoj reviziji nadležnog, nezavisnog i nepristranog tijela vlasti ili sudbenoga tijela. Zaštitni mehanizmi bit će razmjerni sa stupnjem kojim takve mjere utječu na prava i interese osobe.

5. U skladu s odredbama ovog članka države stranke poduzet će odgovarajuće i djelotvorne mjere radi osiguranja jednakih prava osoba s invaliditetom da posjeduju i nasljeđuju imovinu, kontroliraju svoje vlastite financijske poslove i imaju jednak pristup bankovnim kreditima, hipotekama i drugim oblicima financiranja, te će također osigurati da osobe s invaliditetom ne budu bez vlastite volje (arbitrarno) lišene svojega vlasništva.

Članak 13.

PRISTUP PRAVOSUĐU

1. Države stranke osigurat će djelotvorni pristup pravosuđu osobama s invaliditetom na jednakoj osnovi s drugim osobama, pa i putem osiguravanja postupovnih i dobi primjerenih prilagodbi kako bi se olakšala njihova djelotvorna uloga, bilo kao izravnih ili neizravnih sudionika, uključujući i svjedočenje, u svim sudskim postupcima, uključujući istražni postupak i druge prethodne faze postupka.

2. Da bi pomogle u osiguravanju djelotvornog pristupa pravdi osobama s invaliditetom, države stranke će promicati odgovarajuću obuku onih koji rade pravosuđu, uključujući policiju i zatvorsko osoblje.

Članak 14.

OSOBNIA SLOBODA I SIGURNOST

1. Države stranke će osigurati da osobe s invaliditetom na jednaki način kao i drugi:

(a) uživaju pravo na osobnu slobodu i sigurnost,

(b) ne budu nezakonito ili arbitrarno lišene slobode, da svako lišavanje slobode bude u skladu sa zakonom, te da postojanje invaliditeta ni u kojem slučaju ne bude opravdanje za lišavanje slobode.

2. Ukoliko osobe s invaliditetom budu lišene slobode u bilo kojem postupku, države stranke osigurat će da im se na ravnopravnoj osnovi s drugim osobama zajamče prava u skladu s međunarodnim pravom koje obuhvaća ljudska prava i da će se s njima postupiti u skladu s ciljevima i načelima ove Konvencije, uključujući i osiguravanje razumne prilagodbe.

Članak 15.

SLOBODA OD MUČENJA ILI OKRUTNOG, NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAŽNJAVANJA

1. Nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju. Posebno, nitko ne će biti podvrgnut medicinskim ili znanstvenim pokusima bez svojega slobodnog pristanka.

2. Države stranke će poduzeti sve djelotvorne zakonodavne, upravne, pravosudne i druge mjere kako bi spriječile da osobe s invaliditetom, na jednakopravnoj osnovi s drugima, ne budu podvrgnute mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Članak 16.

SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA

1. Države stranke će poduzeti sve prikladne zakonodavne, upravne, socijalne, obrazovne i druge mjere radi zaštite osoba s invaliditetom, kako unutar tako i izvan njihovog doma, od svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, uključujući i aspekte istih vezane uz spol.

2. Države stranke će također poduzeti sve primjerene mjere radi sprečavanja svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, osiguravajući osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima i njegovateljima, među ostalim, odgovarajuće oblike pomoći i potpore koji uvažavaju njihovu spol i dob, uključujući i osiguravanje informacija i edukacije o tome kako izbjeći, prepoznati i izvijestiti o slučajevima izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja. Države stranke će osigurati da službe zaštite budu senzibilizirane s obzirom na dob, spol i invaliditet.

3. Kako bi spriječile pojavu svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, države stranke će osigurati djelotvoran nadzor svih objekata i programa namijenjenih osobama s invaliditetom koji će provoditi neovisna tijela.

4. Države stranke će poduzeti sve prikladne mjere promicanja tjelesnog, kognitivnog i psihološkog oporavka, rehabilitacije i socijalne reintegracije osoba s invaliditetom koje su bile žrtve bilo kojeg oblika izrabljivanja, nasilja ili zlostavljanja, uključujući i uspostavu službi zaštite. Takav oporavak i reintegracija odvijat će se u okruženju koje potiče zdravlje, dobrobit, samopoštovanje, dostojanstvo i neovisnost osobe, vodeći računa o specifičnostima potreba koje proizlaze iz dobi i spola.

5. Države stranke će uvesti djelotvorno zakonodavstvo i politike, uključujući zakonodavstvo i politike usmjerene na žene i djecu, kako bi osigurale da se slučajevi izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja osoba s invaliditetom identificiraju i istraže, i gdje je to primjereno, kazneno gone.

Članak 17.

ZAŠTITA OSOBNOG INTEGRITETA OSOBE

Svaka osoba s invaliditetom ima pravo na poštivanje svojega tjelesnog i mentalnog integriteta na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Članak 18.

SLOBODA KRETANJA I DRŽAVLJANSTVO

1. Države stranke će osobama s invaliditetom priznati prava na slobodu kretanja, na slobodu izbora mjesta stanovanja i na državljanstvo, na ravnopravnoj osnovi s drugima, uključujući i jamstvo da osobe s invaliditetom:

- (a) imaju pravo steći državljanstvo, promijeniti ga i ne biti lišene svog državljanstva arbitrarno (proizvoljno) ili na osnovi invaliditeta,
- (b) ne budu lišene, na osnovi invaliditeta, mogućnosti stjecanja, posjedovanja i korištenja dokumenata o svom državljanstvu ili drugih identifikacijskih isprava, ili služenja ostalim odgovarajućim postupcima kao što su imigracijski postupci, koji mogu biti potrebni u cilju olakšavanja ostvarivanja prava na slobodu kretanja,
- (c) imaju pravo napustiti bilo koju zemlju, uključivši svoju vlastitu,
- (d) ne budu lišene, proizvoljno ili na temelju svojega invaliditeta, prava ulaska u vlastitu zemlju.

2. Djeca s teškoćama u razvoju bit će evidentirana odmah po rođenju i od rođenja će imati pravo na ime, pravo na stjecanje državljanstva i, u mjeri u kojoj je to ostvarivo, imaju pravo znati tko su im roditelji kao i pravo da roditelji o njima vode brigu.

Članak 19.

NEOVISNO ŽIVLJENJE I UKLJUČENOST U ZAJEDNICU

Države stranke ove Konvencije priznaju jednako pravo svim osobama s invaliditetom na život u zajednici, s pravom izbora jednakim kao i za druge osobe, te će poduzeti djelotvorne i odgovarajuće mjere kako bi olakšale osobama s invaliditetom puno uživanje ovoga prava i punog uključanja i sudjelovanja u zajednici, uključujući i osiguranje sljedećeg:

- (a) mogućnosti da osobe s invaliditetom odaberu svoje mjesto boravka, gdje i s kim će živjeti, na ravnopravnoj osnovi s drugima, te da nisu obvezne živjeti bilo kojim nametnutim načinom života,
- (b) pristupa širokom rasponu usluga koje različite službe potpore pružaju osobama s invaliditetom u njihovom domu ili ustanovama za smještaj, uključujući osobnu asistenciju potrebnu za potporu življenju i za uključanje u zajednicu, kao i za sprečavanje izolacije ili segregacije iz zajednice,
- (c) ravnopravnog pristupa osoba s invaliditetom uslugama, objektima i prostorima, namijenjenima općoj populaciji, te njihove primjerenosti potrebama osoba s invaliditetom.

Članak 20.

OSOBNA POKRETLJIVOST

Države stranke ove Konvencije će poduzeti djelotvorne mjere osiguranja slobode kretanja s najvećom mogućom neovisnošću za osobe s invaliditetom, uključujući:

(a) olakšavanje slobode kretanja osoba s invaliditetom na način i u vrijeme koje one same izaberu, i po pristupačnoj cijeni,

(b) olakšavanje dostupnosti osoba s invaliditetom kvalitetnim pomagalicama za kretanje, napravama, potpornim tehnologijama, te svim oblicima osobne asistencije i posrednicima, uključujući i to da su svi ovi oblici pomoći pristupačnih cijena,

(c) pružanje obuke u vještinama kretanja osobama s invaliditetom, kao i specijalističkom osoblju koje radi s osobama s invaliditetom,

(d) poticanje poduzeća koja proizvode pomagala za kretanje, naprave i potporne tehnologije, da uzmu u obzir sve aspekte pokretljivosti osoba s invaliditetom.

Članak 21.

SLOBODA IZRAŽAVANJA I MIŠLJENJA, TE PRISTUP INFORMACIJAMA

Države stranke će poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale ravnopravno ostvarenje prava na slobodu izražavanja i mišljenja, uključujući i slobodu traženja, primanja i prenošenja informacija i ideja na ravnopravnoj osnovi s drugima, te prava na sve dostupne načine komuniciranja, prema vlastitu izboru, kao što je to navedeno u članku 2. ove Konvencije, uključujući i sljedeće:

(a) pružanje informacija namijenjenih općoj javnosti, pravodobno i bez dodatnog troška, osobama s invaliditetom, na njima dostupnim formatima, koristeći pritom tehnologije prikladne za različite oblike invaliditeta,

(b) prihvaćanje i olakšavanje korištenja znakovnih jezika, Brailleovog pisma, augmentativne i alternativne komunikacije, i svih drugih dostupnih sredstava, načina i oblika komunikacije po izboru osoba s invaliditetom, u službenim interakcijama,

(c) poticanje privatnih poduzeća koja pružaju usluge općoj populaciji, uključujući i usluge koje se pružaju putem interneta, da informacije usluge pružaju u oblicima koji su dostupni i iskoristivi za osobe s invaliditetom,

(d) poticanje sredstava javnog priopćavanja, uključujući i pružatelje informacija putem interneta, da svoje usluge učine pristupačnim osobama s invaliditetom,

(e) priznavanje i promicanje upotrebe znakovnih jezika.

Članak 22.

POŠTIVANJE PRIVATNOSTI

1. Nijedna osoba s invaliditetom, bez obzira na prebivalište ili odabrani način života, neće biti izložena proizvoljnom arbitrarnom ili nezakonitom narušavanju svoje privatnosti, kao ni obitelji, doma, dopisivanja ili drugih oblika komuniciranja, niti će biti izložena nezakonitim napadima na svoju čast i ugled. Osobe s invaliditetom imaju pravo na zakonsku zaštitu od takvog narušavanja privatnosti ili napada na nju.

2. Države stranke zaštitit će privatnost osobnih i zdravstvenih podataka te podataka o rehabilitaciji osoba s invaliditetom, na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Članak 23.

POŠTIVANJE DOMA I OBITELJI

1. Države stranke ove Konvencije će poduzeti djelotvorne i odgovarajuće mjere otklanjanja diskriminacije protiv osoba s invaliditetom u svim pitanjima vezanim uz brak, obitelj, roditeljstvo i osobne odnose, a posebno će osigurati, na ravnopravnoj osnovi s drugima:

(a) priznavanje prava svih osoba s invaliditetom, koje su u dobi za brak, da sklope brak i zasnuju obitelj na osnovi slobodne i potpune suglasnosti budućih bračnih partnera,

(b) prava osoba s invaliditetom na slobodno i odgovorno odlučivanje o broju djece i tome kada će ih imati kao i pravo na pristup informacijama, primjerenim njihovoj dobi, obrazovanju vezanom uz reprodukciju i planiranje obitelji, te sredstvima koja su im potrebna kako bi mogli ostvariti ova prava,

(c) da osobe s invaliditetom, uključujući djecu, očuvaju svoju plodnost na ravnopravnoj osnovi s drugima.

2. Države stranke će osigurati prava i odgovornosti osoba s invaliditetom glede skrbništva, starateljstva, hraniteljstva i posvojenja djece, ili sličnih instituta, gdje ovi koncepti postoje u nacionalnom zakonodavstvu; u svim slučajevima prvenstveno će se uzimati u obzir najbolji interesi djece. Države stranke će pružiti odgovarajuću pomoć osobama s invaliditetom u provedbi njihovih dužnosti u podizanju djece.

3. Države stranke će osigurati da djeca s teškoćama u razvoju imaju jednaka prava u pogledu obiteljskog života. S ciljem ostvarivanja tih prava i da bi se spriječilo sakrivanje, napuštanje, zanemarivanje i segregacija djece s teškoćama u razvoju, države stranke će osigurati rane i sveobuhvatne informacije, usluge i potporu djeci s teškoćama u razvoju i njihovim obiteljima.

4. Države stranke će osigurati da dijete ne bude odvojeno od svojih roditelja protivno njihovoj volji, osim ako nadležna tijela, čija je odluka podložna preispitivanju od strane pravosuđa, u skladu s pozitivnim pravom i postupcima, ne utvrde da je takvo odvajanje potrebno u najboljem interesu djeteta. Ni u kojem slučaju dijete neće biti odvojeno od roditelja na osnovi invaliditeta, bilo djeteta ili jednog ili oba roditelja.

5. Države stranke će, u slučajevima kad uža obitelj nije u stanju voditi brigu o djetetu s teškoćama u razvoju poduzeti sve što je potrebno za alternativno zbrinjavanje u široj obitelji, a ukoliko to ne bi bilo moguće, unutar zajednice u obiteljskom okruženju.

Članak 24.

OBRAZOVANJE

1. Države stranke priznaju pravo osoba s invaliditetom na obrazovanje. U cilju ostvarenja ovog prava bez diskriminacije i na osnovi jednakih mogućnosti, države stranke će osigurati uključivost obrazovnog sustava, kao i cjeloživotno obrazovanje, usmjereno na:

(a) puni razvoj ljudskog potencijala i osjećaja dostojanstva i vlastite vrijednosti, osnaživanja poštivanja ljudskih prava, temeljnih sloboda i ljudske raznolikosti,

(b) razvoj osobnosti osoba s invaliditetom, kao i njihovih talenata i kreativnosti, te mentalnih i tjelesnih sposobnosti, u njihovu punom potencijalu,

(c) omogućavanje djelotvornog sudjelovanja osoba s invaliditetom u slobodnom društvu.

2. U ostvarenju ovog prava, države stranke će osigurati:

(a) da osobe s invaliditetom ne budu isključene iz općeg obrazovnog sustava na osnovi svojeg invaliditeta, te da djeca s teškoćama u razvoju ne budu isključena iz besplatnog i obveznog osnovnog ili iz srednjeg obrazovanja na osnovi teškoća u razvoju,

(b) da osobe s invaliditetom mogu imati pristup uključujućem, kvalitetnom i besplatnom osnovnom obrazovanju i srednjem obrazovanju, na ravnopravnoj osnovi s drugima, u zajednicama u kojima žive,

(c) razumnu prilagodbu individualnim potrebama,

(d) da osobe s invaliditetom dobiju potrebnu pomoć, unutar općeg obrazovnog sustava, kako bi se olakšalo njihovo djelotvorno obrazovanje,

(e) pružanje djelotvornih individualiziranih mjera potpore u okruženjima koja najviše pridonose akademskom i socijalnom razvoju, u skladu s ciljem potpunog uključivanja.

3. Države stranke će omogućiti osobama s invaliditetom učenje životnih i društvenih razvojnih vještina kako bi olakšale njihovo puno i ravnopravno sudjelovanje u obrazovanju i životu kao članova zajednice. U tu svrhu, države stranke će učiniti sljedeće:

(a) olakšati učenje Brailleovog pisma, alternativnog pisma, augmentativnih i alternativnih načina, sredstava i oblika komunikacije, vještina orijentacije i pokretljivosti, te promicati potporu vršnjaka i mentorski rad,

(b) olakšati učenje znakovnog jezika i promicanje jezičnog identiteta zajednice gluhih;

(c) osigurati provođenje obrazovanja osoba, poglavito djece koja su slijepa, gluha ili gluhoslijepa na najprikladnijim jezicima i načinima te sredstvima komunikacije za te pojedince, i u okruženjima koja u najvećoj mogućoj mjeri potiču intelektualni i socijalni razvoj.

4. Kako bi pomogle u osiguranju ovog prava, države stranke će poduzeti odgovarajuće mjere za zapošljavanje nastavnika, uključujući nastavnike s invaliditetom, koji znaju znakovni jezik i Brailleovo pismo i obučit će stručnjake i osoblje koje radi na svim obrazovnim razinama. Takva obuka će uključivati svijest o invaliditetu i korištenje odgovarajućih augmentativnih i alternativnih načina, sredstava i oblika komunikacije, obrazovnih tehnika i materijala za potporu osobama s invaliditetom.

5. Države stranke će osobama s invaliditetom osigurati pristup općem tercijarnom obrazovanju, stručnom usavršavanju, obrazovanju odraslih i cjeloživotnom učenju bez

diskriminacije i na ravnopravnoj osnovi s drugima. U tu svrhu, države stranke će osigurati razumnu prilagodbu za osobe s invaliditetom.

Članak 25.

ZDRAVLJE

Države stranke priznaju pravo osobama s invaliditetom na uživanje najviših ostvarivih zdravstvenih standarda bez diskriminacije na osnovi invaliditeta. Države stranke će poduzeti sve prikladne mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale pristup zdravstvenim službama koje vode računa o njihovom spolu, uključujući rehabilitaciju povezanu sa zdravljem. Države stranke posebno će:

(a) osigurati osobama s invaliditetom isti opseg, kvalitetu i standard besplatnih ili obzirom na cijenu dostupnih zdravstvenih usluga i programa koji se pružaju drugim osobama, uključujući područje spolnog i reproduktivnog zdravlja i zdravstvene programe kojima je obuhvaćeno cijelo stanovništvo,

(b) osigurati zdravstvene usluge koje su osobama s invaliditetom posebno potrebne zbog njihovog invaliditeta, uključujući primjerenu ranu identifikaciju i intervenciju, kao i usluge čija je namjena smanjenje i prevencija daljnjeg invaliditeta, uključujući invaliditet kod djece i starijih osoba,

(c) pružati ove zdravstvene usluge što je moguće bliže zajednicama u kojima osobe s invaliditetom žive, uključujući ruralne krajeve,

(d) zahtijevati od zdravstvenih radnika pružanje iste kvalitete usluga osobama s invaliditetom kao i drugima, i na osnovi slobodnog i informiranog pristanka, među ostalim podizanjem razine svijesti o ljudskim pravima, dostojanstvu, neovisnosti i potrebama osoba s invaliditetom kroz obuku i promicanje etičkih standarda u javnom i privatnom zdravstvenom sektoru,

(e) zabraniti diskriminaciju osoba s invaliditetom u pružanju usluga zdravstvenog osiguranja, kao i životnog osiguranja, gdje je to dopušteno nacionalnim zakonom, a što će biti osigurano na pošten i razuman način,

(f) spriječiti diskriminirajuće uskraćivanje zdravstvene zaštite ili zdravstvenih usluga ili hrane i pića na temelju invaliditeta.

Članak 26.

OSPOSOBLJAVANJE I REHABILITACIJA

1. Države stranke će poduzeti djelotvorne i prikladne mjere, uključujući pritom i vršnjačku pomoć, kako bi omogućile osobama s invaliditetom stjecanje i održavanje najveće moguće neovisnosti, i potpunu tjelesnu, mentalnu, društvenu i profesionalnu sposobnost, te punu uključenost i sudjelovanje u svim područjima života. U tu svrhu, države stranke će organizirati, ojačati i proširiti sveobuhvatne usluge i programe osposobljavanja i rehabilitacije, posebice na području zdravstva, zapošljavanja, obrazovanja i socijalnih usluga, na način da:

(a) usluge i programi osposobljavanja i rehabilitacije započnu u najranijoj mogućoj fazi i budu temeljeni na multidisciplinarnoj procjeni individualnih potreba i jačih strana osobe;

(b) usluge i programi osposobljavanja i rehabilitacije podupru sudjelovanje i uključivanje u zajednicu i sve aspekte društva, da budu dobrovoljni te da budu dostupni osobama s invaliditetom na najbližoj mogućoj lokaciji njihovom prebivalištu, uključujući ruralna područja.

2. Države stranke će promicati razvoj temeljne i trajne obuke stručnjaka i drugog osoblja koje radi u službama osposobljavanja i rehabilitacije.

3. Države stranke će promicati dostupnost, poznavanje i upotrebu pomoćnih naprava i tehnologija oblikovanih za osobe s invaliditetom, a koje su vezane uz osposobljavanje i rehabilitaciju.

Članak 27.

RAD I ZAPOSŁJAVANJE

1. Države stranke priznaju pravo na rad osobama s invaliditetom, na ravnopravnoj osnovi s drugima; ovo uključuje pravo na mogućnost zarađivanja za život od rada, slobodno odabranog ili prihvaćenog na tržištu rada i u radnom okruženju koje je otvoreno, uključujući i dostupno osobama s invaliditetom. Države stranke će osigurati i promicati ostvarenje prava na rad, uključujući pritom i one koji steknu invaliditet tijekom zaposlenja, poduzimanjem odgovarajućih koraka, uključujući i zakonodavstvo, s ciljem, među ostalim:

(a) zabrane diskriminacije na temelju invaliditeta u odnosu na sva pitanja vezana uz sve oblike zapošljavanja, uključujući uvjete pronalaženja kandidata, primanja na posao i zapošljavanja, trajanja zaposlenja, karijernog napredovanja u službi i sigurnih uvjeta rada koji ne štete zdravlju,

(b) zaštite osoba s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima glede pravednih i povoljnih uvjeta rada, uključujući jednake mogućnosti i jednaku plaću za rad iste vrijednosti, sigurne i zdrave uvjete rada, uz zaštitu od uznemiravanja i pravnu zaštitu u slučaju pritužbi,

(c) osiguravanja ostvarivanja radničkih i sindikalnih prava osobama s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima,

(d) omogućavanja djelotvornog pristupa osoba s invaliditetom općim tehničkim programima, kao i programima profesionalne orijentacije, službama zapošljavanja i profesionalnom i trajnom obrazovanju,

(e) promicanja mogućnosti zapošljavanja i karijernog napredovanja osoba s invaliditetom na tržištu rada, kao i pružanja pomoći u pronalaženju, dobivanju, zadržavanju posla i povratku na posao,

(f) promicanja mogućnosti samozapošljavanja, poduzetništva, razvoja zadrugarstva i pokretanja vlastitog posla,

(g) zapošljavanja osoba s invaliditetom u javnom sektoru,

- (h) promicanja zapošljavanja osoba s invaliditetom u privatnom sektoru kroz odgovarajuće politike i mjere, koje mogu uključivati afirmativne akcijske programe, poticaje i druge mjere,
- (i) osiguranja prihvatljive prilagodbe okruženja na radnom mjestu za osobe s invaliditetom,
- (j) promicanja stjecanja radnog iskustva osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada,
- (k) promicanja programa strukovne i profesionalne rehabilitacije, zadržavanja posla i programa povratka na posao za osobe s invaliditetom.

2. Države stranke će osigurati da osobe s invaliditetom ne budu držane u ropskom ili podčinjenom odnosu i da budu, pod uvjetima ravnopravnim s drugima, zaštićene od prisilnog rada.

Članak 28.

PRIMJERENI ŽIVOTNI STANDARDI SOCIJALNA ZAŠTITA

1. Države stranke priznaju pravo osobama s invaliditetom na odgovarajući životni standard za njih i njihove obitelji, uključujući odgovarajuću prehranu, odijevanje, stanovanje, kao i na stalno unaprjeđenje životnih uvjeta te će poduzeti odgovarajuće korake kako bi zaštitile i promicale ostvarenje ovog prava bez diskriminacije na osnovi invaliditeta.

2. Države stranke priznaju pravo osoba s invaliditetom na socijalnu zaštitu i na uživanje tog prava bez diskriminacije na osnovi invaliditeta, te će poduzeti odgovarajuće korake kako bi zaštitile i promicale ostvarenje ovog prava, uključujući i mjere u svrhu:

- (a) osiguranja jednakog pristupa osoba s invaliditetom čistoj vodi i osiguranja dostupnosti odgovarajućih i financijski pristupačnih usluga, uređaja i drugih vrsta pomoći vezanih uz potrebe koje proizlaze iz invaliditeta,
- (b) osiguranja pristupa osoba s invaliditetom, posebice žena, djevojaka i osoba starije životne dobi s invaliditetom, programima socijalne zaštite i programima smanjenja siromaštva,
- (c) osiguranja pristupa državnoj pomoći osobama s invaliditetom i njihovih obitelji koje žive u uvjetima siromaštva kako bi podmirili izdatke vezane uz invaliditet, uključujući odgovarajuću obuku, savjetovanje, financijsku pomoć i povremenu pomoć u kući oko skrbi za osobu s invaliditetom,
- (d) osiguranja pristupa osoba s invaliditetom javnim programima stambenoga zbrinjavanja,
- (e) osiguranja ravnopravnoga pristupa osobama s invaliditetom programima i beneficijama vezanim uz mirovine.

Članak 29.

SUDJELOVANJE U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU

Države potpisnice jamčit će osobama s invaliditetom njihova politička prava i mogućnost njihova uživanja na ravnopravnoj osnovi s drugima, te će:

(a) osigurati da osobe s invaliditetom mogu djelotvorno i u potpunosti sudjelovati u političkom i javnom životu na ravnopravnoj osnovi s drugima, izravno ili putem slobodno izabranih predstavnika, uključujući i pravo i mogućnost da glasuju i budu birani, među ostalim:

(i) osiguravajući da glasački postupci, prostori i materijali budu prikladni, dostupni i laki za razumijevanje i uporabu,

(ii) štiteći pravo osoba s invaliditetom na tajno glasovanje na izborima i javnim referendumima, bez zastrašivanja, kao i pravo samostalnog kandidiranja na izborima i obnašanja dužnosti kao i obavljanja svih javnih funkcija na svim razinama vlasti, omogućavajući uporabu potpornih i novih tehnologija gdje je to primjereno,

(iii) jamčeći slobodu izražavanja volje osoba s invaliditetom kao birača, i u tu svrhu, gdje je to potrebno, na njihov zahtjev dopuštajući pomoć u glasovanju od strane osobe po njihovu vlastitom izboru,

(b) aktivno promicati okruženje u kojem osobe s invaliditetom mogu djelotvorno i u potpunosti sudjelovati u vođenju javnih poslova, bez diskriminacije i na ravnopravnoj osnovi s drugima, te ohrabriti njihovo sudjelovanje u javnim poslovima, uključujući:

(i) sudjelovanje u nevladinim organizacijama i udrugama koje se bave javnim i političkim životom države, uključujući aktivnosti i vođenje političkih stranaka,

(ii) osnivanje i učlanjivanje u organizacije osoba s invaliditetom kako bi ih one predstavljale na međunarodnoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Članak 30.

SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I ŠPORTU

1. Države stranke priznaju osobama s invaliditetom pravo na sudjelovanje u kulturnom životu na ravnopravnoj osnovi s drugima, te će poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale da osobe s invaliditetom:

(a) uživaju pristup kulturnim materijalima u svim dostupnim oblicima,

(b) uživaju pristup televizijskim programima, filmovima, kazalištu i drugim kulturnim aktivnostima, u svim dostupnim oblicima,

(c) uživaju pristup mjestima kulturnih događanja ili usluga, kao što su kazališta, muzeji, kino dvorane, knjižnice i turističke usluge, te, koliko je to moguće, spomenicima i mjestima od nacionalnoga kulturnog značenja.

2. Države stranke će poduzeti odgovarajuće mjere kako bi omogućile osobama s invaliditetom razvoj i korištenje svojega kreativnog, umjetničkog i intelektualnog potencijala, ne samo za vlastitu dobrobit, nego također i za obogaćivanje društva.

3. Države stranke će poduzeti sve odgovarajuće korake kako bi osigurale da zakoni koji štite intelektualna vlasnička prava ne sadrže nerazumne ili diskriminirajuće prepreke pristupu osoba s invaliditetom kulturnim materijalima, poštujući pritom odredbe međunarodnog prava.

4. Osobe s invaliditetom će imati pravo, na ravnopravnoj osnovi s drugima, na priznavanje i potporu svojem specifičnom kulturnom i jezičnom identitetu, uključujući znakovni jezik i kulturu gluhih.

5. S ciljem omogućavanja sudjelovanja osoba s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima u rekreativnim i športskim aktivnostima, te razonodi, države stranke će poduzeti odgovarajuće mjere u svrhu:

(a) poticanja i promicanja sudjelovanja, u najvećoj mogućoj mjeri, osoba s invaliditetom u redovitim športskim aktivnostima na svim razinama,

(b) osiguranja mogućnosti organiziranja, razvoja i sudjelovanja u športskim i rekreacijskim aktivnostima namijenjenim osobama s invaliditetom i u tu svrhu će se poticati osiguravanje odgovarajućeg vodstva, obuke i sredstava, na ravnopravnoj osnovi s drugima,

(c) osiguranja pristupa osoba s invaliditetom športskim, rekreacijskim i turističkim centrima,

(d) osiguranja djeci s teškoćama u razvoju jednakog pristupa sudjelovanju u igri, rekreaciji, slobodnim i športskim aktivnostima, uključujući i one aktivnosti koje su dio obrazovnog sustava,

(e) osiguranja pristupa osobama s invaliditetom uslugama koje pružaju organizatori rekreacijskih, turističkih, slobodnih i športskih aktivnosti.

Članak 31.

STATISTIKA I PRIKUPLJANJE PODATAKA

1. Države stranke se obvezuju prikupljati potrebne informacije, uključujući statističke podatke, kako bi omogućile formuliranje i provedbu politika koje će ovu Konvenciju i podatke dobivene istraživanjem učiniti djelotvornom. Proces prikupljanja i obrade ovih podataka će biti:

(a) u suglasnosti sa zakonski uspostavljenom zaštitom, uključujući zakonodavstvo o zaštiti podataka, kako bi se osigurali tajnost i poštivanje privatnosti osoba s invaliditetom;

(b) u suglasnosti s međunarodno prihvaćenim pravilima zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda i etičkih načela u prikupljanju i uporabi statističkih podataka.

2. Podatci prikupljeni u skladu s ovim člankom bit će razvrstani na odgovarajući način i korišteni kao pomoć u procjeni provedbe obveza država stranaka preuzetih ovom Konvencijom te za identifikaciju i otklanjanje prepreka s kojima se osobe s invaliditetom suočavaju u ostvarivanju svojih prava.

3. Države stranke će preuzeti odgovornost za distribuciju ovih statističkih podataka i osigurati će njihovu dostupnost osobama s invaliditetom i drugima.

Članak 32.

MEĐUNARODNA SURADNJA

1. Države stranke priznaju važnost međunarodne suradnje i njezinog promicanja u podupiranju nacionalnih napora za postizanje svrhe i ciljeva ove Konvencije te će poduzeti odgovarajuće i djelotvorne mjere u tom pogledu, zajedno s drugim državama i, kad je to primjereno, u partnerstvu s odgovarajućim međunarodnim i regionalnim organizacijama i civilnim društvom, posebice s organizacijama osoba s invaliditetom. Takve mjere mogu, među ostalim, uključivati:

(a) osiguravanje da međunarodna suradnja, uključujući međunarodne programe razvoja, bude uključujuća prema osobama s invaliditetom i pristupačna za osobe s invaliditetom;

(b) olakšavanje i podržavanje izgradnje kapaciteta, uključujući razmjenu i međusobno dijeljenje informacija, iskustava, programa izobrazbe i najboljih primjera iz prakse;

(c) olakšavanje suradnje u istraživanju i pristupu znanstvenim i tehničkim spoznajama;

(d) pružanje, prema potrebi, tehničke i ekonomske pomoći, uključujući i putem olakšavanja pristupa i razmjene dostupnih i potpornih tehnologija te kroz prijenos tehnologija.

2. Odredbe ovoga članka ne utječu na obveze svake države stranke da ispuni svoje obveze preuzete na temelju ove Konvencije.

Članak 33.

NACIONALNA PROVEDBA I PRAĆENJE

1. Države stranke će, u skladu sa svojim ustrojem, odrediti, jedno ili više središnjih mjesta unutar vlade za pitanja vezana uz provedbu ove Konvencije, te će posvetiti dužnu pozornost uspostavi ili imenovanju koordinacijskog mehanizma unutar vlade koji će omogućiti povezanu aktivnosti u različitim sektorima i na različitim razinama.

2. Države stranke će, u skladu sa svojim pravnim i administrativnim sustavom, održavati, osnaživati, imenovati ili uspostaviti okvir za djelovanje unutar odnosne države stranke, uključujući jedan ili više nezavisnih mehanizama, kako bude primjereno, koji će promicati, štititi i nadzirati provedbu ove Konvencije. Prigodom imenovanja ili uspostavljanja tog mehanizma, države stranke će uzeti u obzir načela koja se odnose na status i funkcioniranje nacionalnih institucija za zaštitu i promicanje ljudskih prava.

3. Civilno društvo, a posebice osobe s invaliditetom i organizacije koje ih predstavljaju, bit će uključene i u punoj će mjeri sudjelovati u procesu praćenja provedbe.

Članak 34.

ODBOR ZA PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

1. Radi izvršavanja ovdje navedenih funkcija uspostaviti će se Odbor za prava osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: Odbor).

2. Odbor će se, u trenutku stupanja ove Konvencije na snagu, sastojati od dvanaest stručnjaka. Nakon dodatnih šezdeset ratifikacija ili pristupa Konvenciji, članstvo Odbora će se povećati za šest članova, te će dostići broj od najviše osamnaest članova.
3. Članovi Odbora će obavljati dužnost kao privatne osobe i bit će visokog moralnog ugleda s priznatom stručnošću i iskustvom na području uređenom ovom Konvencijom. Pri nominiranju svojih kandidata države članice su pozvane voditi računa o odredbama navedenim u članku 4. stavku 3. ove Konvencije.
4. Države stranke će izabrati članove Odbora vodeći računa o ravnomjernoj zemljopisnoj zastupljenosti, zastupljenosti različitih civilizacijskih oblika i temeljnih pravnih sustava, ravnomjernoj zastupljenosti spolova i sudjelovanju stručnjaka s invaliditetom.
5. Članovi Odbora bit će odabrani tajnim glasanjem s popisa osoba koje imenuju države stranke između svojih državljana na sastancima Konferencije država stranaka. Na tim sastancima, na kojima će dvije trećine država stranaka činiti kvorum, osobe izabrane u Odbor bit će one koje dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika država stranaka koje su prisutne i glasuju.
6. Početni izbori održat će se najkasnije šest mjeseci nakon stupanja na snagu ove Konvencije. Najmanje četiri mjeseca prije datuma svakog izbora glavni tajnik Ujedinjenih naroda uputit će pismo državama strankama pozivajući ih na dostavu nominacija u roku dva mjeseca. Glavni tajnik će potom pripremiti abecedni popis svih tako nominiranih osoba, s označenom državom strankom koja ih je nominirala, a zatim će taj popis uputiti državama strankama ove Konvencije.
7. Članovi Odbora birat će se na četiri godine. Na tu će dužnost moći biti birani još jednom. Međutim, mandat šest članova, biranih na prvim izborima, isteći će nakon dvije godine; odmah nakon prvih izbora imena ovih šest članova odredit će predsjedavajući ždrijebom na sastanku navedenom u stavku 5. ovoga članka.
8. Izbor šest dodatnih članova Odbora obaviti će se prilikom redovitih izbora, u skladu s odgovarajućim odredbama ovoga članka.
9. Ukoliko član Odbora umre ili da ostavku ili izjavi da iz nekih drugih razloga ne može više obavljati svoju dužnost, država stranka, koja je nominirala tog člana, imenovat će drugog stručnjaka koji ima iste kvalifikacije i koji udovoljava uvjetima navedenim u odredbama ovoga članka, kako bi obavljao dužnost do kraja mandata.
10. Odbor će usvojiti svoj poslovnik.
11. Glavni tajnik Ujedinjenih naroda će osigurati potrebno osoblje, opremu i prostorije potrebne za učinkovito funkcioniranje Odbora prema ovoj Konvenciji i sazvat će njegov prvi sastanak.
12. Uz odobrenje Opće skupštine, članovi Odbora osnovanoga prema odredbama ove Konvencije, primat će naknadu iz izvora Ujedinjenih naroda pod uvjetima koje postavi skupština, imajući u vidu važnost odgovornosti Odbora.

13. Članovi Odbora imat će pravo na sredstva i prostor, povlastice i imunitete stručnjaka na zadatku Ujedinjenih naroda kako je to utvrđeno u odnosnim odredbama Konvencije o povlasticama i imunitetima Ujedinjenih naroda.

Članak 35.

IZVJEŠĆA DRŽAVA STRANAKA

1. Svaka država stranka će Odboru podnijeti sveobuhvatno izvješće, preko glavnog tajnika Ujedinjenih naroda, o mjerama poduzetim radi ostvarenja obveza preuzetih ovom Konvencijom i o napretku ostvarenom u tom pogledu, u roku od dvije godine nakon stupanja na snagu ove Konvencije za svaku odnosnu državu stranku.
2. Nakon toga će države stranke podnositi daljnja izvješća najmanje svake četiri godine i dalje kad god to Odbor bude zatražio.
3. Odbor će dati smjernice vezane uz sadržaj izvješća.
4. Država stranka koja je podnijela sveobuhvatno početno izvješće Odboru ne treba u narednim izvješćima ponavljati već dostavljene podatke. Pri pripremanju izvješća za Odbor države potpisnice bi to trebale činiti kroz otvoren i transparentni postupak i uzimati u obzir odredbe članka 4. stavka 3. ove Konvencije.
5. Izvješća mogu ukazivati na čimbenike i teškoće koje utječu na stupanj ispunjenja obveza koje proizlaze iz ove Konvencije.

Članak 36.

RAZMATRANJE IZVJEŠĆA

1. Odbor će razmatrati svako izvješće i sačinit će, prema tome kako bude procijenio primjerenim, svoje prijedloge i opće preporuke o izvješću te ih proslijediti odnosnoj državi stranci. Država stranka može potom odgovoriti Odboru navodeći sve podatke koje želi. Odbor može od država stranaka tražiti dodatne podatke relevantne za provedbu ove Konvencije.
2. Ako država stranka značajno zakasni s podnošenjem izvješća, Odbor može obavijestiti odnosnu državu stranku o potrebi razmatranja provedbe ove Konvencije u toj državi stranci, na temelju pouzdanih podataka dostupnih Odboru, ukoliko se potrebno izvješće ne podnese u roku od tri mjeseca nakon obavijesti. Odbor će pozvati odnosnu državu stranku na sudjelovanje u takvom razmatranju. Ukoliko država stranka odgovori podnošenjem relevantnog izvješća, primjenjivat će se odredbe stavka 1. ovog članka.
3. Glavni tajnik Ujedinjenih naroda stavit će izvješća na raspolaganje svim državama strankama.
4. Države stranke će staviti svoja izvješća na raspolaganje javnosti u svojim zemljama i omogućit će pristup prijedlozima i općim preporukama koje se odnose na ova izvješća.
5. Odbor će prenijeti, kad to bude smatrao prikladnim, izvješća država stranaka specijaliziranim agencijama, fondovima i programima Ujedinjenih naroda i drugim nadležnim

tijelima kako bi razmotrili zahtjev ili ukazanu potrebu za tehničkim savjetom ili pomoći koja bi se u njima tražila, zajedno s eventualnim primjedbama i preporukama Odbora o tim zahtjevima ili potrebama.

Članak 37.

SURADNJA IZMEĐU DRŽAVA STRANAKAI ODBORA

1. Svaka država stranka će surađivati s Odborom i pomagati njegovim članovima u ispunjavanju njihovog mandata.
2. U svojem odnosu s državom strankom Odbor će razmotriti načine i sredstva za poboljšanje sposobnosti države u provedbi ove Konvencije, uključujući i međunarodnu suradnju.

Članak 38.

ODNOS ODBORA S DRUGIM TIJELIMA

Da bi se potakla učinkovita provedba ove Konvencije i ohrabrila međunarodna suradnja po području koje ova Konvencija obuhvaća:

- (a) specijalizirane ustanove i druga tijela Ujedinjenih naroda imat će pravo biti prisutna pri razmatranju provedbe onih odredbi ove Konvencije koje ulaze u njihov djelokrug rada. Odbor može, kada to procijeni prikladnim, pozvati specijalizirane ustanove i druga nadležna tijela da daju stručno mišljenje o provedbi Konvencije na područjima koja ulaze u njihov djelokrug. Odbor može pozvati specijalizirane ustanove i druga tijela Ujedinjenih naroda da podnesu izvješća o provedbi Konvencije na područjima koja ulaze u njihov djelokrug,
- (b) u vršenju svojega mandata Odbor će konzultirati, kada to bude prikladno, druga odgovarajuća tijela osnovana na temelju međunarodnih pravnih dokumenata o ljudskim pravima u cilju osiguravanja dosljednosti njihovih smjernica o izvješćivanju, prijedloga i općih preporuka, te radi izbjegavanja dupliciranja i preklapanja u obavljanju njihovih dužnosti.

Članak 39.

IZVJEŠĆE ODBORA

Odbor će svake dvije godine izvješćivati Opću skupštinu i Gospodarsko i socijalno vijeće o svojim aktivnostima i može davati prijedloge i opće preporuke utemeljene na pregledu izvješća i informacija dobivenih od država stranaka. Takvi prijedlozi i opće preporuke će biti uključene u izvješće Odbora zajedno s komentarima država stranaka ukoliko ih one budu imale.

Članak 40.

KONFERENCIJA DRŽAVA STRANAKA

1. Države stranke će se redovito sastajati na Konferenciji država stranaka kako bi razmotrile bilo koje pitanje vezano uz provedbu ove Konvencije.

2. Najkasnije stupanja ove Konvencija na snagu, glavni tajnik Ujedinjenih naroda sazvat će Konferenciju država stranaka. Glavni tajnik Ujedinjenih naroda sazivat će naredne sastanke svake dvije godine ili u skladu s odlukom Konferencije država stranaka.

Članak 41.

DEPOZITAR

Glavni tajnik Ujedinjenih naroda bit će depozitar ove Konvencije.

Članak 42.

POTPISIVANJE

Ova će Konvencija biti otvorena za potpisivanje svim državama i organizacijama regionalne integracije u sjedištu Ujedinjenih naroda u New Yorku od 30. ožujka 2007. godine.

Članak 43.

PRISTANAK BITI VEZAN

Ova Konvencija podliježe ratifikaciji država stranaka i formalnoj potvrdi organizacija regionalne integracije koje su je potpisale. Ona će biti otvorena za pristupanje svim državama ili organizacijama regionalne integracije koje nisu potpisale Konvenciju.

Članak 44.

ORGANIZACIJE REGIONALNE INTEGRACIJE

1. »Organizacija regionalne integracije« označavat će organizaciju koju osnivaju suverene države odnosno regije, na koju su države članice prenijele nadležnost po pitanjima uređenim ovom Konvencijom. Takve organizacije će u svojim ispravama formalnog potvrđivanja ili pristupa naznačiti opseg nadležnosti u odnosu na pitanja uređena ovom Konvencijom. One će naknadno obavijestiti depozitara o svakoj suštinskoj izmjeni u opsegu njihove nadležnosti.
2. Korištenje izraza »države stranke« u ovoj Konvenciji odnosit će se na te organizacije u granicama njihove nadležnosti.
3. Za potrebe članka 45. stavka 1. i članka 47. stavaka 2. i 3., bilo koja isprava koju položi organizacija regionalne integracije neće se ubrajati.
4. Organizacije regionalne integracije mogu, u pitanjima iz svoje nadležnosti, ostvariti pravo glasa na Konferenciji država stranaka s brojem glasova jednakim broju država članica te organizacije koje su stranke ove Konvencije. Takva organizacija neće moći ostvariti svoje pravo na glasovanje ako bilo koja od njezinih država članica iskoristi svoje pravo i obrnuto.

Članak 45.

STUPANJE NA SNAGU

1. Ova Konvencija stupa na snagu tridesetog dana nakon dana polaganja dvadesete isprave o ratifikaciji ili pristupu.

2. Za svaku državu ili organizaciju regionalne integracije koja ratificira, formalno potvrdi ili pristupi Konvenciji nakon polaganja dvadesete takve isprave, Konvencija će stupiti na snagu tridesetog dana nakon polaganja njezine vlastite isprave.

Članak 46.

REZERVE

1. Rezerve nespojive s ciljem i svrhom ove Konvencije nisu dopuštene.

2. Rezerve se mogu povući u bilo koje vrijeme.

Članak 47.

IZMJENE I DOPUNE

1. Bilo koja država stranka može predložiti izmjenu i dopunu ove Konvencije i dostaviti je glavnom tajniku Ujedinjenih naroda. Glavni tajnik će potom obavijestiti o predloženim izmjenama i dopunama države stranke, sa zahtjevom da ga izvijeste o tome žele li one sazvati konferenciju država stranaka u svrhu razmatranja i glasanja o tim prijedlozima. U slučaju da se, unutar četiri mjeseca od dana takve obavijesti, najmanje jedna trećina država stranaka izjasni u korist sazivanja takve konferencije, glavni tajnik će sazvati konferenciju pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda. Bilo koja izmjena i dopuna koja bude prihvaćena od dvotrećinske većine nazočnih država stranaka, koje su prisutne i glasuju na konferenciji, bit će upućena na odobrenje Općoj skupštini, a zatim i svim državama strankama na prihvaćanje.

2. Izmjena i dopuna koja bude prihvaćena i odobrena u skladu sa stavkom 1. ovog članka stupit će na snagu tridesetoga dana nakon što broj položenih isprava o prihvatu dostigne dvije trećine broja država stranaka na dan prihvaćanja izmjena i dopuna. Nakon toga, izmjena i dopuna stupit će na snagu za svaku državu stranku tridesetog dana nakon polaganja vlastite isprave o prihvatu. Izmjena i dopuna bit će obvezujuća samo za one države stranke koje su je prihvatile.

3. Ako Konferencija država stranaka tako odluči konsenzusom, izmjena i dopuna je usvojena i potvrđena u skladu sa stavkom 1. koji se odnosi isključivo na članke 34., 38., 39. i 40., stupa na snagu za sve države stranke tridesetoga dana nakon što broj položenih isprava o prihvatu dostigne dvije trećine broja država stranaka na dan usvajanja izmjene i dopune.

Članak 48.

OTKAZIVANJE

Država stranka može pisanom obaviješću glavnom tajniku Ujedinjenih naroda otkazati ovu Konvenciju. Otkaz će stupiti na snagu godinu dana nakon dana kada glavni tajnik zaprimi obavijest.

Članak 49.

PRISTUPAČNI FORMAT

Tekst ove Konvencije će biti dostupan u pristupačnim formatima.

Članak 50.

VJERODOSTOJNI TEKSTOVI

Tekstovi ove Konvencije na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španjolskom će biti jednako vjerodostojni.

U POTVRDU NAVEDENOG, niže potpisani opunomoćenici, propisno ovlašteni od svojih vlada, potpisali su ovu Konvenciju.

FAKULTATIVNI PROTOKOL UZ KONVENCIJU O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

Države stranke ovoga Protokola sporazumjele su se kako slijedi:

Članak 1.

1. Država stranka ovoga Protokola (u daljnjem tekstu »država stranka«) priznaje nadležnost Odbora za prava osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu »Odbor«) za primanje i razmatranje predstavki dostavljenih od pojedinaca ili u ime pojedinaca ili skupina pojedinaca koji su u njezinoj pravnoj nadležnosti, a koji tvrde da su žrtve kršenja odredaba ove Konvencije od strane te države stranke.

2. Odbor neće primiti predstavke koji se odnose na državu stranku Konvencije ukoliko ona nije stranka ovoga Protokola.

Članak 2.

Odbor će smatrati da je predstavka neprihvatljiva ako:

- (a) je predstavka anonimna,
- (b) predstavka predstavlja zlouporabu prava podnošenja takvih predstavki ili nije u skladu s odredbama ove Konvencije,
- (c) je Odbor već razmatrao isto pitanje ili je ono bilo ili još uvijek jest predmet razmatranja u nekom drugom postupku međunarodnog ispitivanja ili rješavanja,
- (d) nisu iscrpljeni svi raspoloživi nacionalni pravni lijekovi. Ovo se pravilo neće primjenjivati kad je primjena pravnih lijekova bezrazložno dugotrajna ili kad nije izgledno da će pružiti djelotvornu pomoć,
- (e) je očigledno neutemeljena ili nije dovoljno obrazložena, ili kada
- (f) su činjenice koje su predmet predstavke nastupile prije stupanja na snagu ovoga Protokola za odnosnu državu stranku, osim ako se te činjenice nastave nakon toga datuma.

Članak 3.

U skladu s odredbama članka 2. ovog Protokola, Odbor će predstavku koja mu je podnesena kao povjerljiva dati na uvid državi stranci. Država primateljica će u roku od šest mjeseci Odboru dostaviti pisano objašnjenje ili izjavu kojom pojašnjava odnosni slučaj i pravni lijek ukoliko ga je ta država primijenila.

Članak 4.

1. U bilo kojem trenutku nakon primitka predstavke i prije odlučivanja o njezinoj osnovanosti, Odbor može uputiti odnosnoj državi zahtjev za žurnim razmatranjem poduzimanja onih privremenih mjera koje mogu biti potrebne radi izbjegavanja moguće nepopravljive štete žrtvi ili žrtvama navodnoga kršenja njihovih prava.

2. Kada se Odbor služi svojim ovlastima iz stavka 1. ovoga članka, time ne prejudicira odluku o prihvatljivosti ili o osnovanosti predstavke.

Članak 5.

Odbor će održavati zatvorene sjednice kad razmatra predstavke podnesene u skladu s ovim Protokolom. Nakon razmatranja predstavke Odbor će uputiti prijedloge i preporuke, ukoliko ih ima, odnosnoj državi stranci i podnositelju predstavke.

Članak 6.

1. Ukoliko Odbor primi pouzdane obavijesti koje ukazuju da država stranka ozbiljno i sustavno krši prava iz ove Konvencije, Odbor će pozvati državu stranku na suradnju u razmatranju tih obavijesti i u tu će svrhu dostaviti primjedbe vezane uz odnosne obavijesti.

2. Uzimajući u obzir sve primjedbe koje je mogla dostaviti odnosna država stranka, kao i svaku drugu pouzdanu obavijest koja mu je dostupna, Odbor može odrediti jednog ili više svojih članova za provedbu istrage i podnošenje žurnoga izvješća Odboru. Kada je to opravdano te postoji suglasnost države stranke, istraga može uključivati i posjetu njezinom državnom području.

3. Nakon razmatranja nalaza takve istrage, Odbor će dostaviti te nalaze odnosnoj državi stranci zajedno s mogućim komentarima i preporukama.

4. Odnosna država stranka će, u roku od šest mjeseci po primitku nalaza, komentara i preporuka koje joj je Odbor dostavio, dostaviti svoje primjedbe Odboru.

5. Takva će se istraga provoditi povjerljivo, a tražit će se suradnja države stranke u svim fazama postupka.

Članak 7.

1. Odbor može pozvati odnosnu državu stranku da u svoje izvješće prema članku 35. Konvencije uvrsti podatke o mjerama poduzetim kao odgovor na istragu provedenu u skladu s člankom 6. ovoga Protokola.

2. Odbor može, ukoliko je to potrebno, po isteku razdoblja od šest mjeseci navedenoga u članku 6. stavak 4. pozvati odnosnu državu stranku da ga izvijesti o mjerama koje je poduzela kao odgovor na istragu.

Članak 8.

Svaka država stranka može, u vrijeme potpisivanja ili ratifikacije ovog Protokola ili pristupanja istom, izjaviti da ne priznaje nadležnost Odbora navedenu u člancima 6. i 7.

Članak 9.

Glavni tajnik Ujedinjenih naroda bit će depozitar ovoga Protokola.

Članak 10.

Ovaj Protokol bit će otvoren za potpisivanje državama potpisnicama Konvencije i organizacijama regionalne integracije u sjedištu Ujedinjenih naroda u New Yorku od 30. ožujka 2007. godine.

Članak 11.

Ovaj Protokol podliježe ratifikaciji država potpisnica ovog Protokola koje su ratificirale ili pristupile Konvenciji. On podliježe će formalnom potvrđivanju potpisnica - organizacija regionalne integracije ovog Protokola koje su formalno potvrdile Konvenciju ili joj pristupile. On će biti otvoren za pristup svim državama ili organizacijama regionalne integracije koje su ratificirale, formalno potvrdile i pristupile Konvenciji, a koje nisu potpisale Protokol.

Članak 12.

1. »Organizacija regionalne integracije« označavat će organizaciju koju osnivaju suverene države odnosno regije, na koju su države članice prenijele nadležnost po pitanjima uređenim ovom Konvencijom i ovim Protokolom. Takve organizacije će u svojim ispravama formalnog potvrđivanja ili pristupa naznačiti opseg nadležnosti u odnosu na pitanja uređena ovom Konvencijom i ovim Protokolom. One će naknadno obavijestiti depozitara o svakoj suštinskoj izmjeni u opsegu njihove nadležnosti.

2. Služenje izrazom »države stranke« u ovom se Protokolu odnosi na te organizacije u granicama njihove nadležnosti.

3. Za potrebe članka 13. stavka 1. i članka 15. stavka 2., bilo koja isprava koju položi organizacija regionalne integracije neće se ubrajati.

4. Organizacije regionalne integracije, u pitanjima iz svoje nadležnosti, mogu ostvariti svoje pravo glasa na sastancima država stranaka s brojem glasova jednakim broju država članica te organizacije koje su stranke ovog Protokola. Takva organizacija neće moći ostvariti svoje pravo na glasovanje ako bilo koja od njezinih država članica iskoristi svoje pravo i obrnuto.

Članak 13.

1. Nakon stupanja na snagu Konvencije, ovaj Protokol će stupiti na snagu tridesetog dana nakon polaganja desete isprave o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu ili organizaciju regionalne integracije koja ratificira, formalno potvrdi ili pristupi Protokolu nakon polaganja desete takve isprave, Protokol će stupiti na snagu tridesetog dana nakon polaganja vlastite isprave.

Članak 14.

1. Rezerve nespojive s ciljem i svrhom ovog Protokola nisu dozvoljene.

2. Rezerve se mogu povući u bilo koje vrijeme.

Članak 15.

1. Bilo koja država stranka može predložiti izmjenu i dopunu ovog Protokola i dostaviti ju glavnom tajniku Ujedinjenih naroda. Glavni tajnik će potom obavijestiti o predloženoj izmjeni i dopuni države stranke, sa zahtjevom da ga se izvijesti o tome žele li one žele sazvati konferenciju država stranaka u svrhu razmatranja i glasanja o tim prijedlozima. U slučaju da se, unutar četiri mjeseca od dana takve obavijesti, najmanje jedna trećina država stranaka izjasni u korist sazivanja takve konferencije, glavni tajnik će sazvati konferenciju pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda. Bilo koja izmjena i dopuna koja bude prihvaćena od dvotrećinske većine država stranaka, koje su prisutne i glasaju na konferenciji, bit će od strane glavnog tajnika upućena na odobrenje Općoj skupštini, a zatim i svim državama strankama na prihvaćanje.

2. Izmjena i dopuna koja bude prihvaćena i potvrđena u skladu sa stavkom 1. ovog članka stupit će na snagu tridesetoga dana nakon što broj položenih isprava o prihvatu dostigne dvije trećine broja država stranaka na dan prihvaćanja izmjene i dopune. Nakon toga, izmjena i dopuna stupit će na snagu za svaku državu stranku tridesetog dana nakon polaganja vlastite isprave o prihvatu. Izmjena i dopuna bit će obvezujuća samo za one države stranke koje su ju prihvatile.

Članak 16.

Država stranka može pisanom obaviješću glavnom tajniku Ujedinjenih naroda otkazati ovaj Protokol. Otkaz stupa na snagu godinu dana nakon dana kada glavni tajnik zaprimi obavijest.

Članak 17.

Tekst ovoga Protokola bit će na raspolaganju u pristupačnim formatima.

Članak 18.

Tekstovi ovoga Protokola na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španjolskom bit će jednako vjerodostojni.

U POTVRDU NAVEDENOG, niže potpisani opunomoćenici, propisno ovlašteni od svojih vlada, potpisali su ovaj Protokol.

CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES

PREAMBLE

The States Parties to the present Convention,

- (a) Recalling the principles proclaimed in the Charter of the United Nations which recognize the inherent dignity and worth and the equal and inalienable rights of all members of the human family as the foundation of freedom, justice and peace in the world,
- (b) Recognizing that the United Nations, in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenants on Human Rights, has proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein, without distinction of any kind,
- (c) Reaffirming the universality, indivisibility, interdependence and interrelatedness of all human rights and fundamental freedoms and the need for persons with disabilities to be guaranteed their full enjoyment without discrimination,
- (d) Recalling the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, the Convention on the Rights of the Child, and the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families,
- (e) Recognizing that disability is an evolving concept and that disability results from the interaction between persons with impairments and attitudinal and environmental barriers that hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others,
- (f) Recognizing the importance of the principles and policy guidelines contained in the World Programme of Action concerning Disabled Persons and in the Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities in influencing the promotion, formulation and evaluation of the policies, plans, programmes and actions at the national, regional and international levels to further equalize opportunities for persons with disabilities,
- (g) Emphasizing the importance of mainstreaming disability issues as an integral part of relevant strategies of sustainable development,
- (h) Recognizing also that discrimination against any person on the basis of disability is a violation of the inherent dignity and worth of the human person,
- (i) Recognizing further the diversity of persons with disabilities,
- (j) Recognizing the need to promote and protect the human rights of all persons with disabilities, including those who require more intensive support,

- (k) Concerned that, despite these various instruments and undertakings, persons with disabilities continue to face barriers in their participation as equal members of society and violations of their human rights in all parts of the world,
- (l) Recognizing the importance of international cooperation for improving the living conditions of persons with disabilities in every country, particularly in developing countries,
- (m) Recognizing the valued existing and potential contributions made by persons with disabilities to the overall well-being and diversity of their communities, and that the promotion of the full enjoyment by persons with disabilities of their human rights and fundamental freedoms and of full participation by persons with disabilities will result in their enhanced sense of belonging and in significant advances in the human, social and economic development of society and the eradication of poverty,
- (n) Recognizing the importance for persons with disabilities of their individual autonomy and independence, including the freedom to make their own choices,
- (o) Considering that persons with disabilities should have the opportunity to be actively involved in decision-making processes about policies and programmes, including those directly concerning them,
- (p) Concerned about the difficult conditions faced by persons with disabilities who are subject to multiple or aggravated forms of discrimination on the basis of race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national, ethnic, indigenous or social origin, property, birth, age or other status,
- (q) Recognizing that women and girls with disabilities are often at greater risk, both within and outside the home, of violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation,
- (r) Recognizing that children with disabilities should have full enjoyment of all human rights and fundamental freedoms on an equal basis with other children, and recalling obligations to that end undertaken by States Parties to the Convention on the Rights of the Child,
- (s) Emphasizing the need to incorporate a gender perspective in all efforts to promote the full enjoyment of human rights and fundamental freedoms by persons with disabilities,
- (t) Highlighting the fact that the majority of persons with disabilities live in conditions of poverty, and in this regard recognizing the critical need to address the negative impact of poverty on persons with disabilities,
- (u) Bearing in mind that conditions of peace and security based on full respect for the purposes and principles contained in the Charter of the United Nations and observance of applicable human rights instruments are indispensable for the full protection of persons with disabilities, in particular during armed conflicts and foreign occupation,
- (v) Recognizing the importance of accessibility to the physical, social, economic and cultural environment, to health and education and to information and communication, in enabling persons with disabilities to fully enjoy all human rights and fundamental freedoms,

(w) Realizing that the individual, having duties to other individuals and to the community to which he or she belongs, is under a responsibility to strive for the promotion and observance of the rights recognized in the International Bill of Human Rights,

(x) Convinced that the family is the natural and fundamental group unit of society and is entitled to protection by society and the State, and that persons with disabilities and their family members should receive the necessary protection and assistance to enable families to contribute towards the full and equal enjoyment of the rights of persons with disabilities,

(y) Convinced that a comprehensive and integral international convention to promote and protect the rights and dignity of persons with disabilities will make a significant contribution to redressing the profound social disadvantage of persons with disabilities and promote their participation in the civil, political, economic, social and cultural spheres with equal opportunities, in both developing and developed countries,

Have agreed as follows:

Article 1

PURPOSE

The purpose of the present Convention is to promote, protect and ensure the full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by all persons with disabilities, and to promote respect for their inherent dignity.

Persons with disabilities include those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society on an equal basis with others.

Article 2

DEFINITIONS

For the purposes of the present Convention:

«Communication» includes languages, display of text, Braille, tactile communication, large print, accessible multimedia as well as written, audio, plain-language, human-reader and augmentative and alternative modes, means and formats of communication, including accessible information and communication technology;

«Language» includes spoken and signed languages and other forms of non spoken languages;

«Discrimination on the basis of disability» means any distinction, exclusion or restriction on the basis of disability which has the purpose or effect of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise, on an equal basis with others, of all human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field. It includes all forms of discrimination, including denial of reasonable accommodation;

«Reasonable accommodation» means necessary and appropriate modification and adjustments not imposing a disproportionate or undue burden, where needed in a particular case, to ensure

to persons with disabilities the enjoyment or exercise on an equal basis with others of all human rights and fundamental freedoms;

«Universal design» means the design of products, environments, programmes and services to be usable by all people, to the greatest extent possible, without the need for adaptation or specialized design. «Universal design» shall not exclude assistive devices for particular groups of persons with disabilities where this is needed.

Article 3

GENERAL PRINCIPLES

The principles of the present Convention shall be:

- (a) Respect for inherent dignity, individual autonomy including the freedom to make one's own choices, and independence of persons;
- (b) Non-discrimination;
- (c) Full and effective participation and inclusion in society;
- (d) Respect for difference and acceptance of persons with disabilities as part of human diversity and humanity;
- (e) Equality of opportunity;
- (f) Accessibility;
- (g) Equality between men and women;
- (h) Respect for the evolving capacities of children with disabilities and respect for the right of children with disabilities to preserve their identities.

Article 4

GENERAL OBLIGATIONS

1. States Parties undertake to ensure and promote the full realization of all human rights and fundamental freedoms for all persons with disabilities without discrimination of any kind on the basis of disability. To this end, States Parties undertake:

- (a) To adopt all appropriate legislative, administrative and other measures for the implementation of the rights recognized in the present Convention;
- (b) To take all appropriate measures, including legislation, to modify or abolish existing laws, regulations, customs and practices that constitute discrimination against persons with disabilities;
- (c) To take into account the protection and promotion of the human rights of persons with disabilities in all policies and programmes;

(d) To refrain from engaging in any act or practice that is inconsistent with the present Convention and to ensure that public authorities and institutions act in conformity with the present Convention;

(e) To take all appropriate measures to eliminate discrimination on the basis of disability by any person, organization or private enterprise;

(f) To undertake or promote research and development of universally designed goods, services, equipment and facilities, as defined in article 2 of the present Convention, which should require the minimum possible adaptation and the least cost to meet the specific needs of a person with disabilities, to promote their availability and use, and to promote universal design in the development of standards and guidelines;

(g) To undertake or promote research and development of, and to promote the availability and use of new technologies, including information and communications technologies, mobility aids, devices and assistive technologies, suitable for persons with disabilities, giving priority to technologies at an affordable cost;

(h) To provide accessible information to persons with disabilities about mobility aids, devices and assistive technologies, including new technologies, as well as other forms of assistance, support services and facilities;

(i) To promote the training of professionals and staff working with persons with disabilities in the rights recognized in the present Convention so as to better provide the assistance and services guaranteed by those rights.

2. With regard to economic, social and cultural rights, each State Party undertakes to take measures to the maximum of its available resources and, where needed, within the framework of international cooperation, with a view to achieving progressively the full realization of these rights, without prejudice to those obligations contained in the present Convention that are immediately applicable according to international law.

3. In the development and implementation of legislation and policies to implement the present Convention, and in other decision-making processes concerning issues relating to persons with disabilities, States Parties shall closely consult with and actively involve persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations.

4. Nothing in the present Convention shall affect any provisions which are more conducive to the realization of the rights of persons with disabilities and which may be contained in the law of a State Party or international law in force for that State. There shall be no restriction upon or derogation from any of the human rights and fundamental freedoms recognized or existing in any State Party to the present Convention pursuant to law, conventions, regulation or custom on the pretext that the present Convention does not recognize such rights or freedoms or that it recognizes them to a lesser extent.

5. The provisions of the present Convention shall extend to all parts of federal States without any limitations or exceptions.

Article 5

EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION

1. States Parties recognize that all persons are equal before and under the law and are entitled without any discrimination to the equal protection and equal benefit of the law.
2. States Parties shall prohibit all discrimination on the basis of disability and guarantee to persons with disabilities equal and effective legal protection against discrimination on all grounds.
3. In order to promote equality and eliminate discrimination, States Parties shall take all appropriate steps to ensure that reasonable accommodation is provided.
4. Specific measures which are necessary to accelerate or achieve de facto equality of persons with disabilities shall not be considered discrimination under the terms of the present Convention.

Article 6

WOMEN WITH DISABILITIES

1. States Parties recognize that women and girls with disabilities are subject to multiple discrimination, and in this regard shall take measures to ensure the full and equal enjoyment by them of all human rights and fundamental freedoms.
2. States Parties shall take all appropriate measures to ensure the full development, advancement and empowerment of women, for the purpose of guaranteeing them the exercise and enjoyment of the human rights and fundamental freedoms set out in the present Convention.

Article 7

CHILDREN WITH DISABILITIES

1. States Parties shall take all necessary measures to ensure the full enjoyment by children with disabilities of all human rights and fundamental freedoms on an equal basis with other children.
2. In all actions concerning children with disabilities, the best interests of the child shall be a primary consideration.
3. States Parties shall ensure that children with disabilities have the right to express their views freely on all matters affecting them, their views being given due weight in accordance with their age and maturity, on an equal basis with other children, and to be provided with disability and age-appropriate assistance to realize that right.

Article 8

AWARENESS-RAISING

1. States Parties undertake to adopt immediate, effective and appropriate measures:

(a) To raise awareness throughout society, including at the family level, regarding persons with disabilities, and to foster respect for the rights and dignity of persons with disabilities;

(b) To combat stereotypes, prejudices and harmful practices relating to persons with disabilities, including those based on sex and age, in all areas of life;

(c) To promote awareness of the capabilities and contributions of persons with disabilities.

2. Measures to this end include:

(a) Initiating and maintaining effective public awareness campaigns designed:

(i) To nurture receptiveness to the rights of persons with disabilities;

(ii) To promote positive perceptions and greater social awareness towards persons with disabilities;

(iii) To promote recognition of the skills, merits and abilities of persons with disabilities, and of their contributions to the workplace and the labour market;

(b) Fostering at all levels of the education system, including in all children from an early age, an attitude of respect for the rights of persons with disabilities;

(c) Encouraging all organs of the media to portray persons with disabilities in a manner consistent with the purpose of the present Convention;

(d) Promoting awareness-training programmes regarding persons with disabilities and the rights of persons with disabilities.

Article 9

ACCESSIBILITY

1. To enable persons with disabilities to live independently and participate fully in all aspects of life, States Parties shall take appropriate measures to ensure to persons with disabilities access, on an equal basis with others, to the physical environment, to transportation, to information and communications, including information and communications technologies and systems, and to other facilities and services open or provided to the public, both in urban and in rural areas. These measures, which shall include the identification and elimination of obstacles and barriers to accessibility, shall apply to, inter alia:

(a) Buildings, roads, transportation and other indoor and outdoor facilities, including schools, housing, medical facilities and workplaces;

(b) Information, communications and other services, including electronic services and emergency services.

2. States Parties shall also take appropriate measures:

- (a) To develop, promulgate and monitor the implementation of minimum standards and guidelines for the accessibility of facilities and services open or provided to the public;
- (b) To ensure that private entities that offer facilities and services which are open or provided to the public take into account all aspects of accessibility for persons with disabilities;
- (c) To provide training for stakeholders on accessibility issues facing persons with disabilities;
- (d) To provide in buildings and other facilities open to the public signage in Braille and in easy to read and understand forms;
- (e) To provide forms of live assistance and intermediaries, including guides, readers and professional sign language interpreters, to facilitate accessibility to buildings and other facilities open to the public;
- (f) To promote other appropriate forms of assistance and support to persons with disabilities to ensure their access to information;
- (g) To promote access for persons with disabilities to new information and communications technologies and systems, including the Internet;
- (h) To promote the design, development, production and distribution of accessible information and communications technologies and systems at an early stage, so that these technologies and systems become accessible at minimum cost.

Article 10

RIGHT TO LIFE

States Parties reaffirm that every human being has the inherent right to life and shall take all necessary measures to ensure its effective enjoyment by persons with disabilities on an equal basis with others.

Article 11

SITUATIONS OF RISK AND HUMANITARIAN EMERGENCIES

States Parties shall take, in accordance with their obligations under international law, including international humanitarian law and international human rights law, all necessary measures to ensure the protection and safety of persons with disabilities in situations of risk, including situations of armed conflict, humanitarian emergencies and the occurrence of natural disasters.

Article 12

EQUAL RECOGNITION BEFORE THE LAW

1. States Parties reaffirm that persons with disabilities have the right to recognition everywhere as persons before the law.

2. States Parties shall recognize that persons with disabilities enjoy legal capacity on an equal basis with others in all aspects of life.

3. States Parties shall take appropriate measures to provide access by persons with disabilities to the support they may require in exercising their legal capacity.

4. States Parties shall ensure that all measures that relate to the exercise of legal capacity provide for appropriate and effective safeguards to prevent abuse in accordance with international human rights law. Such safeguards shall ensure that measures relating to the exercise of legal capacity respect the rights, will and preferences of the person, are free of conflict of interest and undue influence, are proportional and tailored to the person's circumstances, apply for the shortest time possible and are subject to regular review by a competent, independent and impartial authority safeguards shall be proportional to the degree to which such measures affect the person's rights and interests.

5. Subject to the provisions of this article, States Parties shall take all appropriate and effective measures to ensure the equal right of persons with disabilities to own or inherit property, to control their own financial affairs and to have equal access to bank loans, mortgages and other forms of financial credit, and shall ensure that persons with disabilities are not arbitrarily deprived of their property.

Article 13

ACCESS TO JUSTICE

1. States Parties shall ensure effective access to justice for persons with disabilities on an equal basis with others, including through the provision of procedural and age-appropriate accommodations, in order to facilitate their effective role as direct and indirect participants, including as witnesses, in all legal proceedings, including at investigative and other preliminary stages.

2. In order to help to ensure effective access to justice for persons with disabilities, States Parties shall promote appropriate training for those working in the field of administration of justice, including police and prison staff.

Article 14

LIBERTY AND SECURITY OF PERSON

1. States Parties shall ensure that persons with disabilities, on an equal basis with others:

(a) Enjoy the right to liberty and security of person;

(b) Are not deprived of their liberty unlawfully or arbitrarily, and that any deprivation of liberty is in conformity with the law, and that the existence of a disability shall in no case justify a deprivation of liberty.

2. States Parties shall ensure that if persons with disabilities are deprived of their liberty through any process, they are, on an equal basis with others, entitled to guarantees in accordance with international human rights law and shall be treated in compliance with the

objectives and principles of the present Convention, including by provision of reasonable accommodation.

Article 15

FREEDOM FROM TORTURE OR CRUEL, INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR PUNISHMENT

1. No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. In particular, no one shall be subjected without his or her free consent to medical or scientific experimentation.
2. States Parties shall take all effective legislative, administrative, judicial or other measures to prevent persons with disabilities, on an equal basis with others, from being subjected to torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

Article 16

FREEDOM FROM EXPLOITATION, VIOLENCE AND ABUSE

1. States Parties shall take all appropriate legislative, administrative, social, educational and other measures to protect persons with disabilities, both within and outside the home, from all forms of exploitation, violence and abuse, including their gender-based aspects.
2. States Parties shall also take all appropriate measures to prevent all forms of exploitation, violence and abuse by ensuring, inter alia, appropriate forms of gender- and age-sensitive assistance and support for persons with disabilities and their families and caregivers, including through the provision of information and education on how to avoid, recognize and report instances of exploitation, violence and abuse. States Parties shall ensure that protection services are age-, gender- and disability-sensitive.
3. In order to prevent the occurrence of all forms of exploitation, violence and abuse, States Parties shall ensure that all facilities and programmes designed to serve persons with disabilities are effectively monitored by independent authorities.
4. States Parties shall take all appropriate measures to promote the physical, cognitive and psychological recovery, rehabilitation and social reintegration of persons with disabilities who become victims of any form of exploitation, violence or abuse, including through the provision of protection services. Such recovery and reintegration shall take place in an environment that fosters the health, welfare, self-respect, dignity and autonomy of the person and takes into account gender- and age-specific needs.
5. States Parties shall put in place effective legislation and policies, including women- and child-focused legislation and policies, to ensure that instances of exploitation, violence and abuse against persons with disabilities are identified, investigated and, where appropriate, prosecuted.

Article 17

PROTECTING THE INTEGRITY OF THE PERSON

Every person with disabilities has a right to respect for his or her physical and mental integrity on an equal basis with others.

Article 18

LIBERTY OF MOVEMENT AND NATIONALITY

1. States Parties shall recognize the rights of persons with disabilities to liberty of movement, to freedom to choose their residence and to a nationality, on an equal basis with others, including by ensuring that persons with disabilities:

- (a) Have the right to acquire and change a nationality and are not deprived of their nationality arbitrarily or on the basis of disability;
- (b) Are not deprived, on the basis of disability, of their ability to obtain, possess and utilize documentation of their nationality or other documentation of identification, or to utilize relevant processes such as immigration proceedings, that may be needed to facilitate exercise of the right to liberty of movement;
- (c) Are free to leave any country, including their own;
- (d) Are not deprived, arbitrarily or on the basis of disability, of the right to enter their own country.

2. Children with disabilities shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality and, as far as possible, the right to know and be cared for by their parents.

Article 19

LIVING INDEPENDENTLY AND BEING INCLUDED IN THE COMMUNITY

States Parties to the present Convention recognize the equal right of all persons with disabilities to live in the community, with choices equal to others, and shall take effective and appropriate measures to facilitate full enjoyment by persons with disabilities of this right and their full inclusion and participation in the community, including by ensuring that:

- (a) Persons with disabilities have the opportunity to choose their place of residence and where and with whom they live on an equal basis with others and are not obliged to live in a particular living arrangement;
- (b) Persons with disabilities have access to a range of in-home, residential and other community support services, including personal assistance necessary to support living and inclusion in the community, and to prevent isolation or segregation from the community;
- (c) Community services and facilities for the general population are available on an equal basis to persons with disabilities and are responsive to their needs.

Article 20

PERSONAL MOBILITY

States Parties shall take effective measures to ensure personal mobility with the greatest possible independence for persons with disabilities, including by:

- (a) Facilitating the personal mobility of persons with disabilities in the manner and at the time of their choice, and at affordable cost;
- (b) Facilitating access by persons with disabilities to quality mobility aids, devices, assistive technologies and forms of live assistance and intermediaries, including by making them available at affordable cost;
- (c) Providing training in mobility skills to persons with disabilities and to specialist staff working with persons with disabilities;
- (d) Encouraging entities that produce mobility aids, devices and assistive technologies to take into account all aspects of mobility for persons with disabilities.

Article 21

FREEDOM OF EXPRESSION AND OPINION, AND ACCESS TO INFORMATION

States Parties shall take all appropriate measures to ensure that persons with disabilities can exercise the right to freedom of expression and opinion, including the freedom to seek, receive and impart information and ideas on an equal basis with others and through all forms of communication of their choice, as defined in article 2 of the present Convention, including by:

- (a) Providing information intended for the general public to persons with disabilities in accessible formats and technologies appropriate to different kinds of disabilities in a timely manner and without additional cost;
- (b) Accepting and facilitating the use of sign languages, Braille, augmentative and alternative communication, and all other accessible means modes and formats of communication of their choice by persons with disabilities in official interactions;
- (c) Urging private entities that provide services to the general public, including through the Internet, to provide information and services in accessible and usable formats for persons with disabilities;
- (d) Encouraging the mass media, including providers of information through the Internet, to make their services accessible to persons with disabilities;
- (e) Recognizing and promoting the use of sign languages.

Article 22

RESPECT FOR PRIVACY

1. No person with disabilities, regardless of place of residence or living arrangements, shall be subjected to arbitrary or unlawful interference with his or her privacy, family, home or correspondence or other types of communication or to unlawful attacks on his or her honour and reputation. Persons with disabilities have the right to the protection of the law against such interference or attacks.

2. States Parties shall protect the privacy of personal, health and rehabilitation information of persons with disabilities on an equal basis with others.

Article 23

RESPECT FOR HOME AND THE FAMILY

1. States Parties shall take effective and appropriate measures to eliminate discrimination against persons with disabilities in all matters relating to marriage, family, parenthood and relationships, on an equal basis with others, so as to ensure that:

(a) The right of all persons with disabilities who are of marriageable age to marry and to found a family on the basis of free and full consent of the intending spouses is recognized;

(b) The rights of persons with disabilities to decide freely and responsibly on the number and spacing of their children and to have access to age-appropriate information, reproductive and family planning education are recognized, and the means necessary to enable them to exercise these rights are provided;

(c) Persons with disabilities, including children, retain their fertility on an equal basis with others.

2. States Parties shall ensure the rights and responsibilities of persons with disabilities, with regard to guardianship, wardship, trusteeship, adoption of children or similar institutions, where these concepts exist in national legislation; in all cases the best interests of the child shall be paramount. States Parties shall render appropriate assistance to persons with disabilities in the performance of their child-rearing responsibilities.

3. States Parties shall ensure that children with disabilities have equal rights with respect to family life. With a view to realizing these rights, and to prevent concealment, abandonment, neglect and segregation of children with disabilities, States Parties shall undertake to provide early and comprehensive information, services and support to children with disabilities and their families.

4. States Parties shall ensure that a child shall not be separated from his or her parents against their will, except when competent authorities subject to judicial review determine, in accordance with applicable law and procedures, that such separation is necessary for the best interests of the child. In no case shall a child be separated from parents on the basis of a disability of either the child or one or both of the parents.

5. States Parties shall, where the immediate family is unable to care for a child with disabilities, undertake every effort to provide alternative care within the wider family, and failing that, within the community in a family setting.

Article 24

EDUCATION

1. States Parties recognize the right of persons with disabilities to education. With a view to realizing this right without discrimination and on the basis of equal opportunity, States Parties shall ensure an inclusive education system at all levels and lifelong learning directed to:

(a) The full development of human potential and sense of dignity and self-worth, and the strengthening of respect for human rights, fundamental freedoms and human diversity;

(b) The development by persons with disabilities of their personality, talents and creativity, as well as their mental and physical abilities, to their fullest potential;

(c) Enabling persons with disabilities to participate effectively in a free society.

2. In realizing this right, States Parties shall ensure that:

(a) Persons with disabilities are not excluded from the general education system on the basis of disability, and that children with disabilities are not excluded from free and compulsory primary education, or from secondary education, on the basis of disability;

(b) Persons with disabilities can access an inclusive, quality and free primary education and secondary education on an equal basis with others in the communities in which they live;

(c) Reasonable accommodation of the individual's requirements is provided;

(d) Persons with disabilities receive the support required, within the general education system, to facilitate their effective education;

(e) Effective individualized support measures are provided in environments that maximize academic and social development, consistent with the goal of full inclusion.

3. States Parties shall enable persons with disabilities to learn life and social development skills to facilitate their full and equal participation in education and as members of the community. To this end, States Parties shall take appropriate measures, including:

(a) Facilitating the learning of Braille, alternative script, augmentative and alternative modes, means and formats of communication and orientation and mobility skills, and facilitating peer support and mentoring;

(b) Facilitating the learning of sign language and the promotion of the linguistic identity of the deaf community;

(c) Ensuring that the education of persons, and in particular children, who are blind, deaf or deafblind, is delivered in the most appropriate languages and modes and means of communication for the individual, and in environments which maximize academic and social development.

4. In order to help ensure the realization of this right, States Parties shall take appropriate measures to employ teachers, including teachers with disabilities, who are qualified in sign language and/or Braille, and to train professionals and staff who work at all levels of education. Such training shall incorporate disability awareness and the use of appropriate augmentative and alternative modes, means and formats of communication, educational techniques and materials to support persons with disabilities.

5. States Parties shall ensure that persons with disabilities are able to access general tertiary education, vocational training, adult education and lifelong learning without discrimination and on an equal basis with others. To this end, States Parties shall ensure that reasonable accommodation is provided to persons with disabilities.

Article 25

HEALTH

States Parties recognize that persons with disabilities have the right to the enjoyment of the highest attainable standard of health without discrimination on the basis of disability. States Parties shall take all appropriate measures to ensure access for persons with disabilities to health services that are gender-sensitive, including health-related rehabilitation. In particular, States Parties shall:

(a) Provide persons with disabilities with the same range, quality and standard of free or affordable health care and programmes as provided to other persons, including in the area of sexual and reproductive health and population-based public health programmes;

(b) Provide those health services needed by persons with disabilities specifically because of their disabilities, including early identification and intervention as appropriate, and services designed to minimize and prevent further disabilities, including among children and older persons;

(c) Provide these health services as close as possible to people's own communities, including in rural areas;

(d) Require health professionals to provide care of the same quality to persons with disabilities as to others, including on the basis of free and informed consent by, inter alia, raising awareness of the human rights, dignity, autonomy and needs of persons with disabilities through training and the promulgation of ethical standards for public and private health care;

(e) Prohibit discrimination against persons with disabilities in the provision of health insurance, and life insurance where such insurance is permitted by national law, which shall be provided in a fair and reasonable manner;

(f) Prevent discriminatory denial of health care or health services or food and fluids on the basis of disability.

Article 26

HABILITATION AND REHABILITATION

1. States Parties shall take effective and appropriate measures, including through peer support, to enable persons with disabilities to attain and maintain maximum independence, full physical, mental, social and vocational ability, and full inclusion and participation in all aspects of life. To that end, States Parties shall organize, strengthen and extend comprehensive habilitation and rehabilitation services and programmes, particularly in the areas of health, employment, education and social services, in such a way that these services and programmes:

(a) Begin at the earliest possible stage, and are based on the multidisciplinary assessment of individual needs and strengths;

(b) Support participation and inclusion in the community and all aspects of society, are voluntary, and are available to persons with disabilities as close as possible to their own communities, including in rural areas.

2. States Parties shall promote the development of initial and continuing training for professionals and staff working in habilitation and rehabilitation services.

3. States Parties shall promote the availability, knowledge and use of assistive devices and technologies, designed for persons with disabilities, as they relate to habilitation and rehabilitation.

Article 27

WORK AND EMPLOYMENT

1. States Parties recognize the right of persons with disabilities to work, on an equal basis with others; this includes the right to the opportunity to gain a living by work freely chosen or accepted in a labour market and work environment that is open, inclusive and accessible to persons with disabilities. States Parties shall safeguard and promote the realization of the right to work, including for those who acquire a disability during the course of employment, by taking appropriate steps, including through legislation, to, inter alia:

(a) Prohibit discrimination on the basis of disability with regard to all matters concerning all forms of employment, including conditions of recruitment, hiring and employment, continuance of employment, career advancement and safe and healthy working conditions;

(b) Protect the rights of persons with disabilities, on an equal basis with others, to just and favourable conditions of work, including equal opportunities and equal remuneration for work of equal value, safe and health working conditions, including protection from harassment, and the redress of grievances;

(c) Ensure that persons with disabilities are able to exercise their labour and trade union rights on an equal basis with others;

(d) Enable persons with disabilities to have effective access to general technical and vocational guidance programmes, placement services and vocational and continuing training;

- (e) Promote employment opportunities and career advancement for persons with disabilities in the labour market, as well as assistance in finding, obtaining, maintaining and returning to employment;
  - (f) Promote opportunities for self-employment, entrepreneurship, the development of cooperatives and starting one's own business;
  - (g) Employ persons with disabilities in the public sector;
  - (h) Promote the employment of persons with disabilities in the private sector through appropriate policies and measures, which may include affirmative action programmes, incentives and other measures;
  - (i) Ensure that reasonable accommodation is provided to persons with disabilities in the workplace;
  - (j) Promote the acquisition by persons with disabilities of work experience in the open labour market;
  - (k) Promote vocational and professional rehabilitation, job retention and return-to-work programmes for persons with disabilities.
2. States Parties shall ensure that persons with disabilities are not held in slavery or in servitude, and are protected, on an equal basis with others, from forced or compulsory labour.

Article 28

ADEQUATE STANDARD OF LIVING AND SOCIAL PROTECTION

1. States Parties recognize the right of persons with disabilities to an adequate standard of living for themselves and their families, including adequate food, clothing and housing, and to the continuous improvement of living conditions, and shall take appropriate steps to safeguard and promote the realization of this right without discrimination on the basis of disability.
2. States Parties recognize the right of persons with disabilities to social protection and to the enjoyment of that right without discrimination on the basis of disability, and shall take appropriate steps to safeguard and promote the realization of this right, including measures:
  - (a) To ensure equal access by persons with disabilities to clean water services, and to ensure access to appropriate and affordable services, devices and other assistance for disability-related needs;
  - (b) To ensure access by persons with disabilities, in particular women and girls with disabilities and older persons with disabilities, to social protection programmes and poverty reduction programmes;
  - (c) To ensure access by persons with disabilities and their families living in situations of poverty to assistance from the State with disability-related expenses, including adequate training, counselling, financial assistance and respite care;

- (d) To ensure access by persons with disabilities to public housing programmes;
- (e) To ensure equal access by persons with disabilities to retirement benefits and programmes.

Article 29

PARTICIPATION IN POLITICAL AND PUBLIC LIFE

States Parties shall guarantee to persons with disabilities political rights and the opportunity to enjoy them on an equal basis with others, and shall undertake:

(a) To ensure that persons with disabilities can effectively and fully participate in political and public life on an equal basis with others, directly or through freely chosen representatives, including the right and opportunity for persons with disabilities to vote and be elected, *inter alia*, by:

(i) Ensuring that voting procedures, facilities and materials are appropriate, accessible and easy to understand and use;

(ii) Protecting the right of persons with disabilities to vote by secret ballot in elections and public referendums without intimidation, and to stand for elections, to effectively hold office and perform all public functions at all levels of government, facilitating the use of assistive and new technologies where appropriate;

(iii) Guaranteeing the free expression of the will of persons with disabilities as electors and to this end, where necessary, at their request, allowing assistance in voting by a person of their own choice;

(b) To promote actively an environment in which persons with disabilities can effectively and fully participate in the conduct of public affairs, without discrimination and on an equal basis with others, and encourage their participation in public affairs, including:

(i) Participation in non-governmental organizations and associations concerned with the public and political life of the country, and in the activities and administration of political parties;

(ii) Forming and joining organizations of persons with disabilities to represent persons with disabilities at international, national, regional and local levels.

Article 30

PARTICIPATION IN CULTURAL LIFE, RECREATION, LEISURE AND SPORT

1. States Parties recognize the right of persons with disabilities to take part on an equal basis with others in cultural life, and shall take all appropriate measures to ensure that persons with disabilities:

(a) Enjoy access to cultural materials in accessible formats;

(b) Enjoy access to television programmes, films, theatre and other cultural activities, in accessible formats;

(c) Enjoy access to places for cultural performances or services, such as theatres, museums, cinemas, libraries and tourism services, and, as far as possible, enjoy access to monuments and sites of national cultural importance.

2. States Parties shall take appropriate measures to enable persons with disabilities to have the opportunity to develop and utilize their creative, artistic and intellectual potential, not only for their own benefit, but also for the enrichment of society.

3. States Parties shall take all appropriate steps, in accordance with international law, to ensure that laws protecting intellectual property rights do not constitute an unreasonable or discriminatory barrier to access by persons with disabilities to cultural materials.

4. Persons with disabilities shall be entitled, on an equal basis with others, to recognition and support of their specific cultural and linguistic identity, including sign languages and deaf culture.

5. With a view to enabling persons with disabilities to participate on an equal basis with others in recreational, leisure and sporting activities, States Parties shall take appropriate measures:

(a) To encourage and promote the participation, to the fullest extent possible, of persons with disabilities in mainstream sporting activities at all levels;

(b) To ensure that persons with disabilities have an opportunity to organize, develop and participate in disability-specific sporting and recreational activities and, to this end, encourage the provision, on an equal basis with others, of appropriate instruction, training and resources;

(c) To ensure that persons with disabilities have access to sporting, recreational and tourism venues;

(d) To ensure that children with disabilities have equal access with other children to participation in play, recreation and leisure and sporting activities, including those activities in the school system;

(e) To ensure that persons with disabilities have access to services from those involved in the organization of recreational, tourism, leisure and sporting activities.

Article 31

STATISTICS AND DATA COLLECTION

1. States Parties undertake to collect appropriate information, including statistical and research data, to enable them to formulate and implement policies to give effect to the present Convention. The process of collecting and maintaining this information shall:

(a) Comply with legally established safeguards, including legislation on data protection, to ensure confidentiality and respect for the privacy of persons with disabilities;

(b) Comply with internationally accepted norms to protect human rights and fundamental freedoms and ethical principles in the collection and use of statistics.

2. The information collected in accordance with this article shall be disaggregated, as appropriate, and used to help assess the implementation of States Parties' obligations under the present Convention and to identify and address the barriers faced by persons with disabilities in exercising their rights.

3. States Parties shall assume responsibility the dissemination of these statistics and ensure their accessibility to persons with disabilities and others.

Article 32

INTERNATIONAL COOPERATION

1. States Parties recognize the importance of international cooperation and its promotion, in support of national efforts for the realization of the purpose and objectives of the present Convention, and will undertake appropriate and effective measures in this regard, between and among States and, as appropriate, in partnership with relevant international and regional organizations and civil society, in particular organizations of persons with disabilities. Such measures could include, inter alia:

(a) Ensuring that international cooperation, including international development programmes, is inclusive of and accessible to persons with disabilities;

(b) Facilitating and supporting capacity-building, including through the exchange and sharing of information, experiences, training programmes and best practices;

(c) Facilitating cooperation in research and access to scientific and technical knowledge;

(d) Providing, as appropriate, technical and economic assistance, including by facilitating access to and sharing of accessible and assistive technologies, and through the transfer of technologies.

2. The provisions of this article are without prejudice to the obligations of each State Party to fulfil its obligations under the present Convention.

Article 33

NATIONAL IMPLEMENTATION AND MONITORING

1. States Parties, in accordance with their system of organization, shall designate one or more focal points within government for matters relating to the implementation of the present Convention, and shall give due consideration to the establishment or designation of a coordination mechanism within government to facilitate related action in different sectors and at different levels.

2. States Parties shall, in accordance with their legal and administrative systems, maintain, strengthen, designate or establish within the State Party, a framework, including one or more independent mechanisms, as appropriate, to promote, protect and monitor implementation of

the present Convention. When designating or establishing such a mechanism, States Parties shall take into account the principles relating to the status and functioning of national institutions for protection and promotion of human rights.

3. Civil society, in particular persons with disabilities and their representative organizations, shall be involved and participate fully in the monitoring process.

Article 34

COMMITTEE ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES

1. There shall be established a Committee on the Rights of Persons with Disabilities (hereafter referred to as «the Committee»), which shall carry out the functions hereinafter provided.

2. The Committee shall consist, at the time of entry into force of the present Convention, of twelve experts. After an additional sixty ratifications or accessions to the Convention, the membership of the Committee shall increase by six members, attaining a maximum number of eighteen members.

3. The members of the Committee shall serve in their personal capacity and shall be of high moral standing and recognized competence and experience in the field covered by the present Convention. When nominating their candidates, States Parties are invited to give due consideration to the provision set out in article 4, paragraph 3, of the present Convention.

4. The members of the Committee shall be elected by States Parties, consideration being given to equitable geographical distribution, representation of the different forms of civilization and of the principal legal systems, balanced gender representation and participation of experts with disabilities.

5. The members of the Committee shall be elected by secret ballot from a list of persons nominated by the States Parties from among their nationals at meetings of the Conference of States Parties. At those meetings, for which two thirds of States Parties shall constitute a quorum, the persons elected to the Committee shall be those who obtain the largest number of votes and an absolute majority of the votes of the representatives of States Parties present and voting.

6. The initial election shall be held no later than six months after the date of entry into force of the present Convention. At least four months before the date of each election, the Secretary-General of the United Nations shall address a letter to the States Parties inviting them to submit the nominations within two months. The Secretary-General shall subsequently prepare a list in alphabetical order of all persons thus nominated, indicating the State Parties which have nominated them, and shall submit it to the States Parties to the present Convention.

7. The members of the Committee shall be elected for a term of four years. They shall be eligible for re-election once. However, the term of six of the members elected at the first election shall expire at the end of two years; immediately after the first election, the names of these six members shall be chosen by lot by the chairperson of the meeting referred to in paragraph 5 of this article.

8. The election of the six additional members of the Committee shall be held on the occasion of regular elections, in accordance with the relevant provisions of this article.

9. If a member of the Committee dies or resigns or declares that for any other cause she or he can no longer perform her or his duties, the State Party which nominated the member shall appoint another expert possessing the qualifications and meeting the requirements set out in the relevant provisions of this article, to serve for the remainder of the term.

10. The Committee shall establish its own rules of procedure.

11. The Secretary-General of the United Nations shall provide the necessary staff and facilities for the effective performance of the functions of the Committee under the present Convention, and shall convene its initial meeting.

12. With the approval of the General Assembly of the United Nations, the members of the Committee established under the present Convention shall receive emoluments from United Nations resources on such terms and conditions as the Assembly may decide, having regard to the importance of the Committee's responsibilities.

13. The members of the Committee shall be entitled to the facilities, privileges and immunities of experts on mission for the United Nations as laid down in the relevant sections of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations.

Article 35

REPORTS BY STATES PARTIES

1. Each State Party shall submit to the Committee, through the Secretary- General of the United Nations, a comprehensive report on measures taken to give effect to its obligations under the present Convention and on the progress made in that regard, within two years after the entry into force of the present Convention for the State Party concerned.

2. Thereafter, States Parties shall submit subsequent reports at least every four years and further whenever the Committee so requests.

3. The Committee shall decide any guidelines applicable to the content of the reports.

4. A State Party which has submitted a comprehensive initial report to the Committee need not, in its subsequent reports, repeat information previously provided. When preparing reports to the Committee, States Parties are invited to consider doing so in an open and transparent process and to give due consideration to the provision set out in article 4, paragraph 3, of the present Convention.

5. Reports may indicate factors and difficulties affecting the degree of fulfilment of obligations under the present Convention.

Article 36

CONSIDERATION OF REPORTS

1. Each report shall be considered by the Committee, which shall make such suggestions and general recommendations on the report as it may consider appropriate and shall forward these to the State Party concerned. The State Party may respond with any information it chooses to the Committee. The Committee may request further information from States Parties relevant to the implementation of the present Convention.

2. If a State Party is significantly overdue in the submission of a report, the Committee may notify the State Party concerned of the need to examine the implementation of the present Convention in that State Party, on the basis of reliable information available to the Committee, if the relevant report is not submitted within three months following the notification. The Committee shall invite the State Party concerned to participate in such examination. Should the State Party respond by submitting the relevant report, the provisions of paragraph 1 of this article will apply.

3. The Secretary-General of the United Nations shall make available the reports to all States Parties.

4. States Parties shall make their reports widely available to the public in their own countries and facilitate access to the suggestions and general recommendations relating to these reports.

5. The Committee shall transmit, as it may consider appropriate, to the specialized agencies, funds and programmes of the United Nations, and other competent bodies, reports from States Parties in order to address a request or indication of a need for technical advice or assistance contained therein, along with the Committee's observations and recommendations, if any, on these requests or indications.

Article 37

COOPERATION BETWEEN STATES PARTIES AND THE COMMITTEE

1. Each State Party shall cooperate with the Committee and assist its members in the fulfilment of their mandate.

2. In its relationship with States Parties, the Committee shall give due consideration to ways and means of enhancing national capacities for the implementation of the present Convention, including through international cooperation.

Article 38

RELATIONSHIP OF THE COMMITTEE WITH OTHER BODIES

In order to foster the effective implementation of the present Convention and to encourage international cooperation in the field covered by the present Convention:

(a) The specialized agencies and other United Nations organs shall be entitled to be represented at the consideration of the implementation of such provisions of the present Convention as fall within the scope of their mandate. The Committee may invite the specialized agencies and other competent bodies as it may consider appropriate to provide expert advice on the implementation of the Convention in areas falling within the scope of their respective mandates. The Committee may invite specialized agencies and other United

Nations organs to submit reports on the implementation of the Convention in areas falling within the scope of their activities;

(b) The Committee, as it discharges its mandate, shall consult, as appropriate, other relevant bodies instituted by international human rights treaties, with a view to ensuring the consistency of their respective reporting guidelines, suggestions and general recommendations, and avoiding duplication and overlap in the performance of their functions.

Article 39

REPORT OF THE COMMITTEE

The Committee shall report every two years to the General Assembly and to the Economic and Social Council on its activities, and may make suggestions and general recommendations based on the examination of reports and information received from the States Parties. Such suggestions and general recommendations shall be included in the report of the Committee together with comments, if any, from States Parties.

Article 40

CONFERENCE OF STATES PARTIES

1. The States Parties shall meet regularly in a Conference of States Parties in order to consider any matter with regard to the implementation of the present Convention.

2. No later than six months after the entry into force of the present Convention, the Conference of States Parties shall be convened by the Secretary-General of the United Nations. The subsequent meetings shall be convened by the Secretary-General biennially or upon the decision of the Conference of States Parties.

Article 41

DEPOSITARY

The Secretary-General of the United Nations shall be the depositary of the present Convention.

Article 42

SIGNATURE

The present Convention shall be open for signature by all States and by regional integration organizations at United Nations Headquarters in New York as of 30 March 2007.

Article 43

CONSENT TO BE BOUND

The present Convention shall be subject to ratification by signatory States and to formal confirmation by signatory regional integration organizations. It shall be open for accession by any State or regional integration organization which has not signed the Convention.

Article 44

REGIONAL INTEGRATION ORGANIZATIONS

1. «Regional integration organization» shall mean an organization constituted by sovereign States of a given region, to which its member States have transferred competence in respect of matters governed by the present Convention. Such organizations shall declare, in their instruments of formal confirmation or accession, the extent of their competence with respect to matters governed by the present Convention. Subsequently, they shall inform the depositary of any substantial modification in the extent of their competence.
2. References to «States Parties» in the present Convention shall apply to such organizations within the limits of their competence.
3. For the purposes of article 45, paragraph 1, and article 47, paragraphs 2 and 3, of the present Convention, any instrument deposited by a regional integration organization shall not be counted.
4. Regional integration organizations, in matters within their competence, may exercise their right to vote in the Conference of States Parties, with a number of votes equal to the number of their member States that are Parties to the present Convention. Such an organization shall not exercise its right to vote if any of its member States exercises its right, and vice versa.

Article 45

ENTRY INTO FORCE

1. The present Convention shall enter into force on the thirtieth day after the deposit of the twentieth instrument of ratification or accession.
2. For each State or regional integration organization ratifying, formally confirming or acceding to the present Convention after the deposit of the twentieth such instrument, the Convention shall enter into force on the thirtieth day after the deposit of its own such instrument.

Article 46

RESERVATIONS

1. Reservations incompatible with the object and purpose of the present Convention shall not be permitted.
2. Reservations may be withdrawn at any time.

Article 47

AMENDMENTS

1. Any State Party may propose an amendment to the present Convention and submit it to the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General shall communicate any proposed amendments to States Parties, with a request to be notified whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and deciding upon the proposals. In the event that, within four months from the date of such communication, at least one third of the States Parties favour such a conference, the Secretary-General shall convene the conference under the auspices of the United Nations. Any amendment adopted by a majority of two thirds of the States Parties present and voting shall be submitted by the Secretary-General to the General Assembly of the United Nations for approval and thereafter to all States Parties for acceptance.

2. An amendment adopted and approved in accordance with paragraph 1 of this article shall enter into force on the thirtieth day after the number of instruments of acceptance deposited reaches two thirds of the number of States Parties at the date of adoption of the amendment. Thereafter, the amendment shall enter into force for any State Party on the thirtieth day following the deposit of its own instrument of acceptance. An amendment shall be binding only on those States Parties which have accepted it.

3. If so decided by the Conference of States Parties by consensus, an amendment adopted and approved in accordance with paragraph 1 of this article which relates exclusively to articles 34, 38, 39 and 40 shall enter into force for all States Parties on the thirtieth day after the number of instruments of acceptance deposited reaches two thirds of the number of States Parties at the date of adoption of the amendment.

Article 48

DENUNCIATION

A State Party may denounce the present Convention by written notification to the Secretary-General of the United Nations. The denunciation shall become effective one year after the date of receipt of the notification by the Secretary-General.

Article 49

ACCESSIBLE FORMAT

The text of the present Convention shall be made available in accessible formats.

Article 50

AUTHENTIC TEXTS

The Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts of the present Convention shall be equally authentic.

IN WITNESS THEREOF the undersigned plenipotentiaries, being duly authorized thereto by their respective Governments, have signed the present Convention.

OPTIONAL PROTOCOL TO THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES

The States Parties to the present Protocol have agreed as follows:

Article 1

1. A State Party to the present Protocol («State Party») recognizes the competence of the Committee on the Rights of Persons with Disabilities («the Committee») to receive and consider communications from or on behalf of individuals or groups of individuals subject to its jurisdiction who claim to be victims of a violation by that State Party of the provisions of the Convention.

2. No communication shall be received by the Committee if it concerns a State Party to the Convention that is not a party to the present Protocol.

Article 2

The Committee shall consider a communication inadmissible when:

- (a) The communication is anonymous;
- (b) The communication constitutes an abuse of the right of submission of such communications or is incompatible with the provisions of the Convention;
- (c) The same matter has already been examined by the Committee or has been or is being examined under another procedure of international investigation or settlement;
- (d) All available domestic remedies have not been exhausted. This shall not be the rule where the application of the remedies is unreasonably prolonged or unlikely to bring effective relief;
- (e) It is manifestly ill-founded or not sufficiently substantiated; or when
- (f) The facts that are the subject of the communication occurred prior to the entry into force of the present Protocol for the State Party concerned unless those facts continued after that date.

Article 3

Subject to the provisions of article 2 of the present Protocol, the Committee shall bring any communications submitted to it confidentially to the attention of the State Party. Within six months, the receiving State shall submit to the Committee written explanations or statements clarifying the matter and the remedy, if any, that may have been taken by that State.

Article 4

1. At any time after the receipt of a communication and before a determination on the merits has been reached, the Committee may transmit to the State Party concerned for its urgent consideration a request that the State Party take such interim measures as may be necessary to avoid possible irreparable damage to the victim or victims of the alleged violation.

2. Where the Committee exercises its discretion under paragraph 1 of this article, this does not imply a determination on admissibility or on the merits of the communication.

Article 5

The Committee shall hold closed meetings when examining communications under the present Protocol. After examining a communication, the Committee shall forward its suggestions and recommendations, if any, to the State Party concerned and to the petitioner.

Article 6

1. If the Committee receives reliable information indicating grave or systematic violations by a State Party of rights set forth in the Convention, the Committee shall invite that State Party to cooperate in the examination of the information and to this end submit observations with regard to the information concerned.

2. Taking into account any observations that may have been submitted by the State Party concerned as well as any other reliable information available to it, the Committee may designate one or more of its members to conduct an inquiry and to report urgently to the Committee. Where warranted and with the consent of the State Party, the inquiry may include a visit to its territory.

3. After examining the findings of such an inquiry, the Committee shall transmit these findings to the State Party concerned together with any comments and recommendations.

4. The State Party concerned shall, within six months of receiving the findings, comments and recommendations transmitted by the Committee, submit its observations to the Committee.

5. Such an inquiry shall be conducted confidentially and the cooperation of the State Party shall be sought at all stages of the proceedings.

Article 7

1. The Committee may invite the State Party concerned to include in its report under article 35 of the Convention details of any measures taken in response to an inquiry conducted under article 6 of the present Protocol.

2. The Committee may, if necessary, after the end of the period of six months referred to in article 6, paragraph 4, invite the State Party concerned to inform it of the measures taken in response to such an inquiry.

Article 8

Each State Party may, at the time of signature or ratification of the present Protocol or accession thereto, declare that it does not recognize the competence of the Committee provided for in articles 6 and 7.

Article 9

The Secretary-General of the United Nations shall be the depositary of the present Protocol.

Article 10

The present Protocol shall be open for signature by signatory States and regional integration organizations of the Convention at United Nations Headquarters in New York as of 30 March 2007.

Article 11

The present Protocol shall be subject to ratification by signatory States of the present Protocol which have ratified or acceded to the Convention. It shall be subject to formal confirmation by signatory regional integration organizations of the present Protocol which have formally confirmed or acceded to the Convention. It shall be open for accession by any State or regional integration organization which has ratified, formally confirmed or acceded to the Convention and which has not signed the Protocol.

Article 12

1. «Regional integration organization» shall mean an organization constituted by sovereign States of a given region, to which its member States have transferred competence in respect of matters governed by the Convention and the present Protocol. Such organizations shall declare, in their instruments of formal confirmation or accession, the extent of their competence with respect to matters governed by the Convention and the present Protocol. Subsequently, they shall inform the depositary of any substantial modification in the extent of their competence.

2. References to «States Parties» in the present Protocol shall apply to such organizations within the limits of their competence.

3. For the purposes of article 13, paragraph 1, and article 15, paragraph 2, of the present Protocol, any instrument deposited by a regional integration organization shall not be counted.

4. Regional integration organizations, in matters within their competence, may exercise their right to vote in the meeting of States Parties, with a number of votes equal to the number of their member States that are Parties to the present Protocol. Such an organization shall not exercise its right to vote if any of its member States exercises its right, and vice versa.

Article 13

1. Subject to the entry into force of the Convention, the present Protocol shall enter into force on the thirtieth day after the deposit of the tenth instrument of ratification or accession.

2. For each State or regional integration organization ratifying, formally confirming or acceding to the present Protocol after the deposit of the tenth such instrument, the Protocol shall enter into force on the thirtieth day after the deposit of its own such instrument.

Article 14

1. Reservations incompatible with the object and purpose of the present Protocol shall not be permitted.

2. Reservations may be withdrawn at any time.

Article 15

1. Any State Party may propose an amendment to the present Protocol and submit it to the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General shall communicate any proposed amendments to States Parties, with a request to be notified whether they favour a meeting of States Parties for the purpose of considering and deciding upon the proposals. In the event that, within four months from the date of such communication, at least one third of the States Parties favour such a meeting, the Secretary-General shall convene the meeting under the auspices of the United Nations. Any amendment adopted by a majority of two thirds of the States Parties present and voting shall be submitted by the Secretary-General to the General Assembly of the United Nations for approval and thereafter to all States Parties for acceptance.

2. An amendment adopted and approved in accordance with paragraph 1 of this article shall enter into force on the thirtieth day after the number of instruments of acceptance deposited reaches two thirds of the number of States Parties at the date of adoption of the amendment. Thereafter, the amendment shall enter into force for any State Party on the thirtieth day following the deposit of its own instrument of acceptance. An amendment shall be binding only on those States Parties which have accepted it.

Article 16

A State Party may denounce the present Protocol by written notification to the Secretary-General of the United Nations. The denunciation shall become effective one year after the date of receipt of the notification by the Secretary-General.

Article 17

The text of the present Protocol shall be made available in accessible formats.

Article 18

The Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts of the present Protocol shall be equally authentic.

IN WITNESS THEREOF the undersigned plenipotentiaries, being duly authorized thereto by their respective Governments, have signed the present Protocol.

Članak 3.

Provedba ovoga Zakona u djelokrugu je središnjih tijela državne uprave nadležnih za poslove: zapošljavanja, rada, pravosuđa, kulture, zdravstva, socijalne skrbi, obrazovanja, znanosti, športa, graditeljstva i obitelji.

Članak 4.

Na dan stupanja na snagu ovoga Zakona Konvencija i Fakultativni protokol iz članka 1. ovoga Zakona nisu na snazi te će se podatak o njihovom stupanju na snagu objaviti naknadno, u skladu s odredbom članka 30. stavka 3. Zakona o sklapanju i izvršavanju međunarodnih ugovora.

Članak 5.

Ovaj Zakon stupa na snagu danom objave u »Narodnim novinama«.

Klasa: 562-01/07-01/01

Zagreb, 1. lipnja 2007.

HRVATSKI SABOR

Predsjednik

Hrvatskoga sabora

Vladimir Šeks, v. r.